

Rapport 4:2022

Et helhetlig opplæringsløp

Underveisevaluering av kombinasjonsforsøket

Malin Dahle

Hanna Jones

Malin Dahle, Hanna Jones

ET HELHETLIG OPPLÆRINGSLØP

UNDERVEISEVALUERING AV KOMBINASJONSFORSØKET

Ideas2evidence rapport 4/2022

IDEAS2EVIDENCE
Bygger kunnskap

© ideas2evidence 2022
ideas2evidence
Villaveien 5
5007 Bergen
Telefon: 91817197
post@ideas2evidence.com
Bergen, januar 2022

ISBN 978-82-8441-018-0

Forord

Denne rapporten handler om kombinasjonsforsøket, et av tre forsøk med modulstrukturert voksenopplæring som Kunnskapsdepartementet iverksatte i 2017. Forsøket er forankret i Meld. St. 16 (2015-2016) *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*. I kombinasjonsforsøket samarbeider fylkeskommuner og kommuner om å gi opplæring i Forberedende voksenopplæring og Modulstrukturert fag- og yrkesopplæring parallelt. Målet er å korte ned og effektivisere det samlede opplæringsløpet mot deltakernes ønskede sluttkompetanse.

Rapporten er en del av følgeevalueringen av forsøkene med modulstrukturert voksenopplæring som Ideas2evidence gjennomfører på oppdrag for Kunnskapsdepartementet, i samarbeid med Høgskolen i Innlandet og SNF.

Vi ser nærmere på deltakergruppen i forsøket, inntak og gjennomføring av opplæringen og samarbeidet mellom de fylkeskommunale og kommunale opplæringssentrene (hhv. MFY og FVO). Rapporten er basert på casestudier i to kommuner som deltar i kombinasjonsforsøk, spørreundersøkelse blant prosjektledere for hhv. FVO og MFY-delen av forsøket og deltakerdata.

Vi vil takke alle som har bidratt med tid og kunnskap til datainnsamlingen gjennom intervjuer, spørreundersøkelse og rapportering av deltakerdata. En særlig takk går til forsøksstedene som deltok i casestudiene og til alle som har lagt ned mye arbeid i å rapportere deltakerdata. Takk også til HK-dir og Kunnskapsdepartementet for samarbeidet så langt.

Innhold

Forord.....	11
Kapittel 1: Innledning	5
Om kombinasjonsforsøket	5
Evalueringsstema og datagrunnlag.....	6
Rapportens oppbygning.....	7
Kapittel 2: Deltakerne.....	8
Alder og kjønn.....	8
Landbakgrunn og botid i Norge.....	9
Norskferdigheter ved inntak	10
Erfaringer fra opplæring og arbeidsliv	11
Livsopphold.....	12
Oppsummering	12
Kapittel 3: Inntak og planlegging av opplæringsløp.....	13
Fordeling på lærefag	13
Realkompetansevurdering og planlagte opplæringsløp.....	14
Fordeling mellom skole og bedrift	14
FVO-nivå ved inntak	15
Lærestedenes vurderinger ved inntak	16
Førpraksis og tilbud om læreplass	19
Oppsummering	22
Kapittel 4: Samordning av opplæringen	23
Samordning av opplæring	23
Felles opplæringsplaner	23
Yrkesretting av kompetansemål i FVO	24
Samarbeid om fellesfag.....	25
Lærere i FVO følger opp deltakere i bedrift.....	25
Samordning krever fleksibilitet	25
Oppsummering	26
Kapittel 5: Samarbeid i forsøket.....	27
Hva samarbeider FVO og MFY om?.....	27
Hvordan fungerer samarbeidet?.....	28

Samarbeidet med NAV.....	31
Forutsetninger for videre samarbeid om forsøket.....	32
Oppsummering	32
Kapittel 6: Hvordan fungerer forsøket for deltakerne?	34
Perspektiver fra deltakere.....	34
Perspektiver fra lærestedene.....	35
Oppsummering	37
Kapittel 7: Oppsummerende perspektiver	38
Litteraturliste	40

Kapittel 1 – Innledning

Denne rapporten handler om kombinasjonsforsøket, et av tre forsøk med modulstrukturert voksenopplæring som Kunnskapsdepartementet iverksatte i 2017. De andre to er Forberedende voksenopplæring på nivået under videregående (FVO) og Modulstrukturert fag- og yrkesopplæring (MFY). Forsøkene skal svare på behovet for en voksenopplæring mer tilpasset voksnes behov, og er forankret i Meld. St. 16 (2015-2016) *Fra utenforskap til ny sjanse – Samordnet innsats for voksnes læring*. Det overordnede målet med de tre forsøkene er at flere får en kompetanse som gir en mer varig tilknytning til arbeidslivet.

Om kombinasjonsforsøket

I Meld. St. 16 (2015-2016) ble det pekt på at modulstrukturert opplæring skulle gjøre det enklere å kombinere opplæring i Forberedende voksenopplæring (FVO) med videregående opplæring. Det er denne muligheten som prøves ut i kombinasjonsforsøket. Målet er å korte ned og effektivisere det samlede opplæringsløpet mot deltakernes ønskede sluttkompetanse. Målgruppen for forsøket er voksne over 20 år som har mål om å ta fag- eller svennebrev, samtidig som de har behov for opplæring i fag nivået under videregående. Kombinasjonsforsøket har sitt utgangspunkt i forskning som viser at det er behov for et kombinert løp som kan gjøre den samlede opplæringstiden kortere. Studier viser også at voksne med lav kompetanse er mindre villige til å delta i tidkrevende opplæringsløp enn voksne med høy kompetanse (OECD, 2019).

Deltakere i forsøket får unntak fra inntaksforskriften til opplæringsloven, og kan starte på et yrkesfaglig opplæringsløp uten å ha fullført grunnskoleopplæringen. De faglige kravene for å oppnå fag- eller svennebrev er de samme som ellers. Deltakeren må ha fullført FVO senest semesteret før oppmelding til fag- og svenneprøve.

I forsøket samarbeider fylkeskommuner som deltar i MFY-forsøket og kommuner i samme fylke som deltar i FVO-forsøket. Per i dag deltar fire fylkeskommuner i samarbeid med tolv kommuner i forsøket:

- ◆ Nordland fylkeskommune i samarbeid med kommunene Vågan, Narvik, Hadsel og Andøy.
- ◆ Trøndelag fylkeskommune i samarbeid med kommunene Trondheim og Verdal
- ◆ Innlandet fylkeskommune i samarbeid med kommunene Søndre Land, Østre Toten, Vestre Toten, Gjøvik, Gran og Lunner

- ◆ Oslo kommune i samarbeid mellom Oslo Voksenopplæring Sinsen, Oslo Voksenopplæring Helsfyr og Oslo Voksenopplæring Rosenhof

I Fullføringsreformen (Kunnskapsdepartementet, 2021) anbefalte regjeringen at det skal være mulig å få opplæring både i moduler på grunnskolenivå og på videregående nivå samtidig. Reformen ble vedtatt i Stortinget i juni 2021.

Evalueringstema og datagrunnlag

Kombinasjonsforsøket inngår som en del av følgeevalueringen av forsøkene med modulstrukturert voksenopplæring som ideas2evidence gjennomfører på oppdrag for Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Høgskolen i innlandet, i perioden 2017-2023. Evalueringsoppdraget ser nærmere på hvordan de tre forsøkene er utformet og implementert lokalt. I evalueringen av kombinasjonsforsøket er det særlig relevant å se nærmere på samhandlingen mellom de to forvaltningsnivåene; hvordan arbeider de for å samordne opplæringen i et helhetlig løp for deltakerne? Hvilke utfordringer reiser forsøket, bl.a. med tanke på samarbeid, og hva skal til for at en slik ordning vil fungere på sikt?

Evalueringen av kombinasjonsforsøket baseres på de samme datakildene som evalueringen av FVO og MFY: casestudier blant lokale forsøkssteder, spørreundersøkelser og deltakerdata. Denne rapporten er basert på følgende datakilder:

- ◆ Casestudier i to lokale forsøk

Casestudien er gjennomført som en del av casestudiene i hhv. FVO og MFY. I praksis innebærer det at vi har inkludert spørsmål om kombinasjonsforsøket i intervjuer som vi har gjennomført i casestudier i hhv. FVO og MFY. Ved hvert av de to kombinasjonsforsøkene har vi intervjuet prosjektleder for MFY og prosjektleder for FVO, lærere i FVO og MFY og en deltaker i kombinasjonsforsøket.

- ◆ En spørreundersøkelse til lokale prosjektledere i MFY og FVO

Til sammen har spørreundersøkelsen gått ut til syv prosjektledere i MFY-delen av kombinasjonsforsøket og 12 prosjektledere i FVO-delen. Vi fikk svar fra alle MFY-prosjektlederne, mens seks FVO-prosjektledere besvarte undersøkelsen. Det betyr at vi har svar fra bare halvparten av FVO-lærestedene som har kombinasjonsforsøk.

- ◆ Deltakerdata

Deltakerdata samles inn gjennom en rapporteringsløsning vi har utviklet spesielt til evalueringen av forsøk med modulstrukturert voksenopplæring. Vi samler deltakerdata fra to kilder: For det første samler vi data direkte fra deltakerne gjennom en elektronisk spørreundersøkelse som de besvarer når de tas inn i FVO og MFY-forsøkene. For det andre består deltakerrapporteringen av data som lærestedene i FVO og MFY rapporterer om deltakerne.

Vi har data om 77 deltakere i kombinasjonsforsøket. 35 av disse deltakerne har bare svart på undersøkelsen ved inntak til FVO. Enkelte forhold kan dermed ha endret seg ved inntak til MFY/kombinasjonsforsøket, avhengig av hvor lenge de har vært i FVO i forkant. For de øvrige 42 deltakerne er analysene basert på svar avgitt ved inntak til MFY.

Det er først når deltakerne påbegynner MFY-delen av opplæringen, at de regnes som deltakere i kombinasjonsforsøket. Det kan tenkes at det er tatt inn deltakere i FVO som er *tiltenkt* deltakelse i kombinasjonsforsøket, men som ikke har påbegynt MFY-delen enda. Disse dekkes ikke i våre analyser.

Nærmere om bruk av datamaterialet

Gjennom hele rapporten viser vi til funn fra kvantitative datakilder. Funnene blir presentert i figurer eller tabeller. Vi gjør oppmerksom på at det er benyttet noe varierende markeringer i figurene. Analyser som er basert på deltakerdata, rapporterer vi i prosentandeler. Analyser som er basert på spørreundersøkelsen gjengir vi derimot i absolutte tall, for å minne leseren på at det er snakk om få personer. Hvilken benevnelse som er benyttet, kommer tydelig frem i figur- og tabelltekst. Her kommer det også tydelig frem hvor mange svar eller enheter som inngår i datamaterialet (såkalt N).

Sitater fra informanter er benyttet i tilfeller hvor vi mener at disse er talende. Sitatene er ment som dokumentasjon, og gjengis i hovedsak ordrett, som notert i intervju. I tilfeller hvor forfatterne har hatt behov for å gjøre merknader, er dette gjort i hakeparentes: []. Hvor setninger er avkortet, for eksempel av hensyn til relevans, er dette markert med ellipser i parentes: (...).

Rapportens oppbygning

Rapporten er delt inn i syv kapitler. Kapittel 2 beskriver deltakerne i forsøket, deres bakgrunn og erfaringer. I kapittel 3 ser vi nærmere på inntak og planlegging av deltakernes opplæringsløp. Hvilke fag og hvor lange løp skal deltakerne ta? Hvilke vurderinger gjøres underveis i inntaksprosessen? Tema for kapittel 4 er samordning av opplæringen. Hvordan arbeider lærestedene for å lage helhetlige og samordnede opplæringsløp for deltakerne? I kapittel 5 ser vi nærmere på samarbeidet mellom forvaltningsnivåene mer generelt, og i kapittel 6 på hvordan forsøket fungerer for deltakerne. Kapittel 7 oppsummerer hovedfunn.

Kapittel 2 – Deltakerne

I det følgende ser vi nærmere på bakgrunnen og erfaringen til deltakerne i kombinasjonsforsøket, og hvorvidt denne gruppen skiller seg fra deltakerne i MFY og FVO som helhet. Dette er relevant kunnskap fordi det legger føringer for hvordan skole, karrieresenter og bedrift håndterer opplæringen og oppfølgingen av deltakerne. Det er også viktig for å forstå de valgene lærestedene har tatt i utformingen av forsøket lokalt. En god forståelse av målgruppen og hvem forsøket når ut til, er en nødvendig forutsetning for videreutvikling av forsøket. Vi ser også nærmere på deltakernes livsopphold.

Det er så langt planlagt inntak av 115 deltakere til kombinasjonsforsøket. Våre analyser baserer seg på data om 77 personer som lærestedene i MFY har registrert som deltakere i kombinasjonsforsøket. Det er først når deltakerne påbegynner MFY-delen av opplæringen, at de regnes som deltakere i kombinasjonsforsøket. Det kan tenkes at det er tatt inn deltakere i FVO som er *tiltenkt* deltakelse i kombinasjonsforsøket, men som ikke har påbegynt MFY-delen enda. Disse dekkes ikke i våre analyser.

Analysene baserer seg på data fra spørreundersøkelsen som deltakerne svarer på ved inntak til FVO, og lærestedenes rapportering om deltakerne.

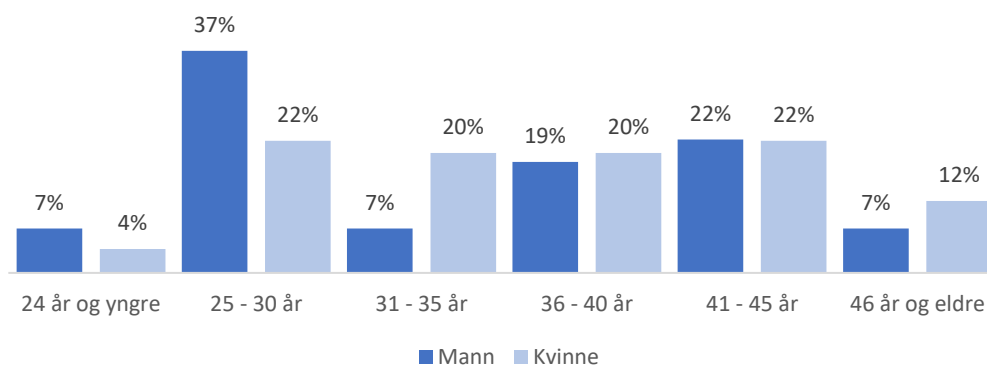
Alder og kjønn

Av de 77 deltakerne i kombinasjonsforsøket som vi har data om, er 35 prosent menn og 65 prosent kvinner. Det er med andre ord en klar overvekt av kvinnelige deltakere. Overvekten er større blant deltakerne i kombinasjonsforsøket enn i MFY-forsøket som helhet, der fordelingen er 53 prosent kvinner og 47 prosent menn.

Deltakerdata viser at det er relativt stor spredning i deltakernes alder. Den største aldersgruppen er mellom 25 og 30 år. Dette gjelder rundt én av fire deltakere. Videre er én av fem deltakere mellom 36 og 40 år, og én av fem er mellom 41 og 45 år.

I figur 2.1 ser vi på kjønnsbalansen i ulike alderskategorier. Vi merker oss at de mannlige deltakerne i kombinasjonsforsøket er noe yngre enn de kvinnelige. Vi ser en overvekt av menn blant de som er 30 år eller yngre, mens det er en overvekt av kvinner i aldersgruppen 31-35 år, og blant dem over 46 år.

Figur 2.1: Alder og kjønn, deltakere i kombinasjonsforsøket (prosent, N = 77). Kilde: Spørreundersøkelse blant deltakerne

Landbakgrunn og botid i Norge

Kombinasjonsforsøket er åpent både for norske deltakere, og for deltakere med bakgrunn fra andre land. Deltakelse vil nok imidlertid være mest aktuelt for sistnevnte gruppe, fordi de fleste norske deltakere ikke har behov for å gjennomføre grunnskoleopplæring. Dette gjenspeiles i landbakgrunnen til deltakerne i kombinasjonsforsøket: Det er kun tatt inn én norsk deltaker, mens de øvrige har bakgrunn fra Afrika og Asia. I FVO-forsøket er det også svært få norske deltakere, to prosent. MFY-forsøket som helhet er en tredjedel av deltakerne fra Norge, og dermed skiller både FVO og kombinasjonsforsøket seg tydelig fra MFY på dette punktet.

Syria og Eritrea er de vanligste opprinnelseslandene blant deltakere i kombinasjonsforsøket. Nesten 40 prosent av deltakerne har bakgrunn fra Syria, og rundt en fjerdedel kommer fra Eritrea. Med andre ord kommer over 60 prosent av deltakerne i kombinasjonsforsøket fra ett av disse to landene. Syria og Eritrea er de vanligste opprinnelseslandene i deltakergruppen i MFY som helhet, etter Norge. Syria og Eritrea har vært dominerende innen FVO også, men nå utgjør Somalia en like stor andel som Eritrea. Mange av disse har trolig ankommet Norge relativt nylig.

Deltakernes botid i Norge varierer. Nesten 40 prosent har bodd i Norge i tre år eller mindre, mens rundt en fjerdedel har en botid på syv år eller mer. Deltakerne har jevnt over kortere botid enn deltakerne i det ordinære MFY-forsøket. Der har rundt 20 prosent av deltakerne bodd i landet i tre år eller mindre.

En betydelig andel av deltakerne i kombinasjonsforsøket deltar eller har deltatt i introduksjonsprogram. 55 prosent av deltakerne fikk opplæring i FVO som del av sitt introduksjonsprogram da de ble tatt inn i FVO-forsøket. Dette er betydelig høyere enn i MFY, der tilsvarende andel er 20 prosent. Kun 13 prosent av kombinasjonsdeltakerne har ikke deltatt i introduksjonsprogrammet, for eksempel fordi de ikke har rett til det. I MFY er det omtrent en tredjedel av de utenlandske deltakerne som ikke har deltatt i introduksjonsprogrammet. Med andre ord ser det ut til at andelen deltakere med fluktbakgrunn er betydelig høyere i kombinasjonsforsøket enn i MFY.

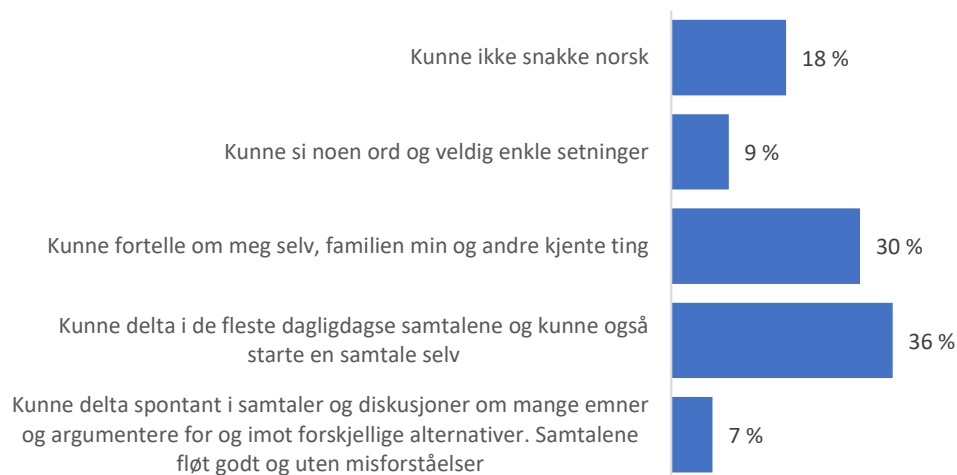
Norskferdigheter ved inntak

Deltakerne blir bedt om å vurdere egne norskferdigheter når de tas inn i FVO og MFY-forsøkene. For deltakerne som har svart på spørsmålet ved inntak til FVO, er dette et forhold som kan ha endret seg ved en god del ved inntak til kombinasjonsforsøket, men som vi ikke har informasjon om.

Deltakernes vurdering av egne norskferdigheter vises i figur 2.2. Spørsmålet har fem kategorier, som utgjør en forenklet operasjonalisering av det europeiske rammeverket for språk.¹

Figur 2.2: Muntlige norskferdigheter ved inntak til FVO eller MFY², egenvurdering (prosent, N = 76).

Kilde: Spørreundersøkelse blant deltakerne

Vi ser at det er en del variasjon i deltakernes språknivå. Rundt en fjerdedel av deltakerne plasserte seg i én av de to laveste kategoriene; at de ikke kunne snakke norsk i det hele tatt, eller at de bare kunne si noen ord og enkle setninger. Samtidig ser vi at drøyt 40 prosent plasserer seg i en av de høyeste kategoriene. Til sammenligning oppgir 60 prosent av MFY-deltakerne og 28 prosent av FVO-deltakerne at de er på et av de to høyeste nivåene. Kombinasjonsdeltakerne ser med andre ord ut til å plassere seg et sted imellom MFY- og FVO-deltakerne når det gjelder norskferdigheter.

Vi har også opplysninger om hvilke resultater deltakerne har oppnådd på prøven etter norskopplæring for voksne innvandrere.³ Dette oppgis av lærestedene i deltakerrapporteringen ved inntak til FVO. Vi har opplysninger om prøveresultater fra muntlig norskprøve for i overkant av en tredjedel av deltakerne i kombinasjonsforsøket. Blant de øvrige deltakerne har én tredjedel ikke avlagt en slik prøve, og for den resterende tredjedelen mangler lærestedet disse opplysningene.

¹ Kategoriene ble utviklet av HK-dir (tidligere Kompetanse Norge) til denne undersøkelsen

² Analysen er basert på data registrert på ulike tidspunkt. For 35 deltakere er norskferdighetene registrert ved inntak til FVO. For 42 deltakere er de registrert ved inntak til MFY. Vi har valgt å presentere disse dataene samlet for de to gruppene.

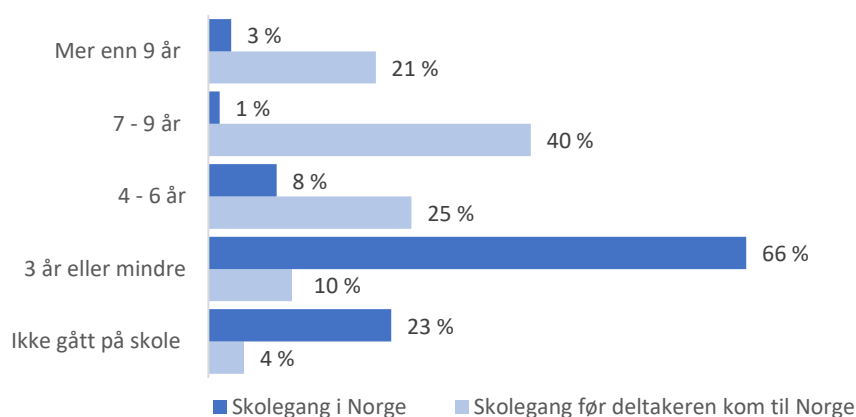
³ Lærestedene blir bedt om å rapportere resultater for prøve i lytting, lesing, skriving og muntlig. Vi oppgir her resultatet fra muntlig prøve, for å kunne sammenligne med resultatene fra spørsmålet om språknivå i spørreundersøkelsen.

Blant deltakerne som har avlagt muntlig norskprøve, ble rundt 20 prosent vurdert til et språknivå som tilsvarer A1, og 45 prosent ble vurdert til A2. Rundt en tredjedel ble vurdert til B1, og kun én deltaker oppnådde nivå B2. Når vi sammenligner disse resultatene med de samme deltakernes egenvurdering av sitt muntlige språknivå, oppgitt i spørreundersøkelsen, ser det ut til at deltakerne vurderer sitt eget norsknivå som noe høyere enn det nivået de oppnår på prøven. Mens rundt en tredjedel har oppnådd et resultat som tilsvarer ett av de to øverste nivåene, oppgir nesten halvparten at de er på dette nivået i spørreundersøkelsen. Samtidig er det viktig å merke seg at norskprøven kan være avlagt en god stund før deltakerne begynte i forsøket, og at norsknivået nok kan ha steget i mellomtiden. Vi kan dermed ikke konkludere med at deltakerne vurderer sitt eget muntlige språknivå som høyere enn det faktisk er, men det kan være tilfelle for noen.

Erfaringer fra opplæring og arbeidsliv

I figur 2.3 ser vi på deltakernes tidligere erfaringer med skolegang, både fra før de kom til Norge og i Norge. For deltakere som bare har svart på dette spørsmålet når de er tatt inn i FVO, er opplæringen i FVO ikke medregnet. Når deltakerne begynner i kombinasjonsforsøket, vil disse deltakerne altså ha noe mer erfaring med norsk skole.

Figur 2.3: Antall år skolegang før deltakeren kom til Norge, og i Norge (prosent, N = 68/71). Kilde: Spørreundersøkelse blant deltakerne

Figuren viser at nesten alle deltakere har *noe* skolegang fra hjemlandet, og en del har også gått på skole i Norge før de ble tatt inn i FVO. Omfanget av skolegangen varierer imidlertid. 40 prosent har gått på skole i hjemlandet mellom 7 og 9 år, og 20 prosent har hatt mer enn 9 års skolegang før de kom til Norge. Sammenlignet med deltakergruppen i MFY, har deltakerne i kombinasjonsforsøket mindre skolegang fra utlandet. I MFY har nesten halvparten av deltakerne gått på skole i mer enn 9 år før de kom til Norge.

Når det gjelder erfaringen med norsk skole, er denne mer begrenset. 23 prosent har ikke gått på skole i Norge i det hele tatt, mens 66 prosent har tre års skolegang eller mindre. Dette er noenlunde det samme mønsteret som i det ordinære MFY-forsøket.

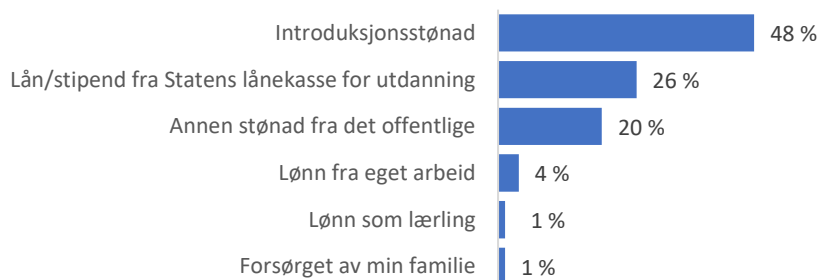
Deltakerne i kombinasjonsforsøket har lite erfaring fra norsk arbeidsliv. I overkant av 40 prosent har ikke hatt lønnet arbeid i Norge tidligere, og en fjerdedel har hatt lønnet arbeid i under ett år. Blant de resterende deltakerne er det i hovedsak snakk om kort arbeidserfaring, på ett eller to år.

Livsopphold

I figur 2.4 viser vi hva som var deltakernes største inntektskilde det året de ble tatt inn i FVO eller MFY. For deltakerne som har svart på spørsmålet ved inntak til FVO, er dette et forhold som kan ha endret seg ved inntak til kombinasjonsforsøket.

Den vanligste hovedinntektskilden blant deltakerne i kombinasjonsforsøket, var introduksjonsstønad. Dette gjelder for nesten halvparten. En fjerdedel fikk lån og/eller stipend fra Lånekassen, og en femtedel hadde andre offentlige stønader som sin hovedinntektskilde. At deltakerne har lite erfaring med lønnet arbeid i Norge, gjenspeiles i figuren. Kun fire prosent har lønn fra eget arbeid som hovedinntektskilde det første året av opplæringen. Dette er en tydelig forskjell fra MFY som helhet, der nesten 40 prosent av alle deltakerne, og 30 prosent av deltakerne med utenlandsk bakgrunn, oppga at de hadde egen lønn som hovedinntektskilde året de ble tatt inn i forsøket.

Figur 2.4: Største inntektskilde dette året (prosent, N = 77). Kilde: Spørreundersøkelse blant deltakerne

Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett nærmere på hvem som deltar i kombinasjonsforsøket. En betydelig overvekt av deltakerne er kvinner. Deltakergruppen består nesten utelukkende av personer med bakgrunn fra andre land enn Norge, i hovedsak fra Syria og Eritrea, og en god del av dem har bodd relativt kort tid i Norge. Svært mange har deltatt i introduksjonsprogram. Vi har også sett at deltakernes norsknivå varierer ganske mye. En fjerdedel oppga ved inntak til FVO at de hadde ingen eller svært begrensede norskerdigheter, mens bare seks prosent hadde et flytende norsknivå. Dette kan imidlertid ha endret seg noe for deltakere som vi ikke har oppdaterte data om ved inntak til kombinasjonsforsøket. Nesten alle deltakerne har gått på skole i hjemlandet, men har stort sett mindre skolegang enn det som tilsvarer et norsk grunnskoleløp. Erfaringen fra norsk skole og arbeidsliv er mer begrenset, om vi ser bort fra tiden i FVO. Deltakergruppen skiller seg med andre ord en del fra deltakerne i det ordinære MFY-forsøket. På enkelte områder skiller de seg også noe fra FVO-deltakerne samlet sett, bl.a. når det gjelder norskerdigheter.

Kapittel 3 – Inntak og planlegging av opplæringsløp

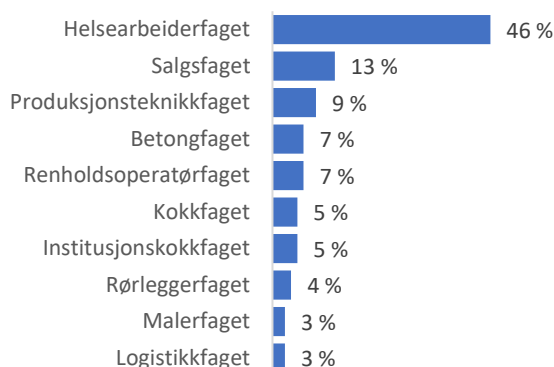
I dette kapitlet ser vi nærmere på inntak til og planlegging av opplæringsløpene i kombinasjonsforsøket. Opplæringsstedene har hatt stor frihet i utforming av løpene, og det er derfor interessant å studere hvilke fag deltakerne tas inn på og hvor lange løp de skal ta. Videre ser vi nærmere på inntaksprosessen i forsøket. HK-dir har sammen med forsøksfylkene utviklet en veiledende inntaksprosedyre for kombinasjonsforsøket, der de foreslår at prosessen starter med en informasjons- og avklaringsamtale med deltaker, eventuell realkompetansevurdering, fulgt av karriereveiledning og førpraksis i bedrift. Det er med andre ord noen steg deltakerne skal gjennom før de ender opp med å få tilbud om plass i kombinasjonsforsøket. Hvilke vurderinger gjør læresteder og bedrift av deltakerne som en del av denne prosessen?

Fordeling på lærefag

Deltakerne i kombinasjonsforsøket fordeler seg på ti ulike lærefag. Fjorårets rapport viste at deltakerne var relativt jevnt fordelt mellom de ulike lærefagene, men med en liten overvekt av deltakere i helsearbeiderfaget (Jones, Ryssevik og Dahle, 2020, s. 25). Nå ser vi at forskjellen mellom helsearbeiderfaget og de andre lærefagene har blitt betydelig større (jf. figur 3.1). Nesten halvparten av deltakerne i kombinasjonsforsøket skal motta opplæring i helsearbeiderfaget. Muligens kan denne økningen ses i sammenheng med den økte andelen kvinner i kombinasjonsforsøket, ettersom dette lærefaget tradisjonelt er kvinnedominert.⁴ Derneft er salgsfaget og produksjonsteknikkfaget de vanligste lærefagene. Henholdsvis 13 og ni prosent av deltakerne skal motta opplæring i disse lærefagene. Helsearbeiderfaget, salgsfaget og produksjonsteknikkfaget er de tre største fagene også i det ordinære MFY-forsøket.

⁴ <https://www.ssb.no/statbank/table/07938>

Figur 3.1: Lærefag i kombinasjonsforsøket (prosent, N = 77). Kilde: Deltakerrapporteringen

Realkompetansevurdering og planlagte opplæringsløp

Deltakerne i kombinasjonsforsøket har rett til å bli realkompetansevurdert, jf. forskrift til opplæringsloven § 4-6. En realkompetansevurdering kan gi deltakerne mulighet til å få et avkortet løp. Deltakerrapporteringen viser imidlertid at det er en begrenset andel deltakere i kombinasjonsforsøket som får realkompetansevurdering på MFY-nivået. 23 prosent av deltakerne hadde fått realkompetansevurdering på tidspunktet for rapportering av deltakerdata. Dette er langt lavere enn i det ordinære MFY-forsøket, der 70 prosent av deltakerne har fått realkompetansevurdering. Det har imidlertid vært en økning i andelen deltakere i kombinasjonsforsøket som har fått realkompetansevurdering fra forrige rapportering, da andelen var 10 prosent. Det ser med andre ord ut til at det har blitt noe vanligere å gjennomføre realkompetansevurdering for deltakerne i kombinasjonsforsøket. Det er naturlig å se utviklingen i lys av arbeidet som er gjort i forsøket med å utvikle en veileder for realkompetansevurdering i MFY.

Deltakerrapporteringen viser videre at det store flertallet av deltakerne i kombinasjonsforsøket skal gjennomføre fulle opplæringsløp i MFY-faget, og at de i begrenset grad har fått godkjent hele eller deler av moduler. I modul 1 skal i underkant av 85 prosent av deltakerne ta hele modulen, mens 15 prosent har fått godkjent enkelte kompetansemål. Kun én person har fått godkjent hele modulen. I de lærefagspesifikke modulene skal 90 prosent ta hele modulen, og ingen har fått godkjent én eller flere hele moduler.

Fordeling mellom skole og bedrift

Deltakerdata viser at FVO-opplæringen hovedsakelig foregår i skole, mens MFY-opplæringen hovedsakelig foregår i bedrift. Vi finner imidlertid unntak fra dette hovedmønsteret. Tre læresteder i FVO har rapportert om deltakere som får noe opplæring i kompetansemål i FVO i bedrift. Tilsvarende rapporterer flere av MFY-lærestedene om at deltakere får noe MFY-opplæring i skole både i modul 1 og i de lærefagspesifikke modulene.⁵ Casestudien indikerer at det noen ganger er bedrifter som etterspør mer skolebasert opplæring til deltakerne. Ved et av casestedene sier prosjektleder for MFY følgende:

⁵ Dette er basert på de deltakerdata som lærestedene rapporterer inn.

Vi har som hovedregel at først må vi se om de klarer å lære seg dette i bedrift. Men om bedriften sier at de må ha hjelp til å lære, så er vi de første til å tilby det.

Ved de to casestedene vi har gjort intervjuer, var det vanlig praksis at deltakerne i starten av løpet hadde 1-2 dager MFY-opplæring i bedrift per uke, og at de resterende dager var i skole for å få opplæring i FVO. Etter hvert som de ble ferdig med moduler i FVO, økte opplæringen i bedrift. Når deltakerne hadde avsluttet alle moduler i FVO, var deltakeren full tid i MFY. Begge steder understreker imidlertid prosjektledere for MFY og FVO at opplæringsløpene tilpasses individuelt. Dersom en deltaker gir uttrykk for at hen ønsker mer eller mindre tid i MFY, så økes eller reduseres tiden i bedrift. En prosjektleder i MFY forteller:

Vi tilpasser; når en deltaker sier de er klar for mer i bedrift, så lytter vi til det. Hvis en deltaker synes det blir for mye i bedrift, så reduserer vi.

FVO-nivå ved inntak

I begge kombinasjonsforsøkene der vi har gjennomført intervjuer, er deltakerne hovedsakelig rekruttert inn i kombinasjonsforsøket via FVO. Informantene gir imidlertid eksempler på deltakere som egentlig har kommet inn i MFY-forsøket, men som har hatt mangelfull grunnkompetanse og dermed heller har fått plass i kombinasjonsforsøket.

Vi har sett nærmere på hvilket modulnivå deltakerne er på i FVO når de starter i kombinasjonsforsøket, basert på deltakerdata. Det generelle inntrykket er at deltakerne sjelden tas inn før de er i slutten av FVO-løpet. Tabell 3.1 viser andelen deltakere som er på hhv. modul 2, 3 og 4 i alle fag når de begynner på sin første modul i MFY, andelen deltakere som har påbegynt modul 4 i minst ett fag, og andelen deltakere som ikke har påbegynt modul 4 i noen fag.

Tabell 3.1: Deltakerens sist påbegynte eller fullførte modul i FVO da de påbegynte sin første modul i MFY⁶ (prosent, N = 47)⁷. Kilde: Deltakerrapporteringen

	Prosent	N
Modul 2 i alle fag	6 %	3
Modul 3 i alle fag	36 %	17
Modul 4 i alle fag	23 %	11
Varierer, men ikke påbegynt modul 4 i noen fag	4 %	2
Varierer, men påbegynt modul 4 i minst ett fag	30 %	14

⁶ I deltakerrapporteringen registreres moduler enten som pågående, avbrutt eller fullført. Moduler som er pågående på rapporteringstidspunktet kan for eksempel være moduler der opplæringen er gjennomført, men der det ikke var blitt gjennomført vurdering da deltakerrapporteringen ble levert. For å gi et bilde av hvilket faglig nivå deltakeren var på da de påbegynte opplæringen i MFY har vi derfor tatt utgangspunkt i den høyeste FVO-modulen deltakeren var registrert med i hvert fag da de begynte i MFY, enten den var påbegynt eller fullført.

⁷ Tabellen baserer seg på data som lærestedene i FVO og MFY rapporterer inn om deltakerne i kombinasjonsforsøket. Ikke alle som er registrert som kombinasjonsdeltakere, har blitt rapportert inn med påbegynte moduler i MFY enda. Derfor er N lavere i tabell 3.1 og 3.2, enn i beskrivelsen av deltakerne i kapittel 2. Vi kjenner ikke årsakene til dette avviket, men én mulig forklaring kan være at deltakere som ble tatt inn kort tid før rapporteringsfristen, ikke hadde gjennomført noen moduler i MFY enda.

Det vanligste ser ut til å være at deltakerne tas inn når de er i modul 3 eller 4 i FVO. 36 prosent av deltakerne er på modul 3 i alle fag, mens 23 prosent er på modul 4 i alle fag. Bare 6 prosent av kombinasjonsdeltakerne er på modul 2 i alle fag i FVO når de starter i kombinasjonsforsøket, og ingen er på modul 1. Vi ser også at nesten en tredjedel har påbegynt modul 4 i minst ett fag.

Tabell 3.2 viser hvordan deltakerne i kombinasjonsforsøket fordeler seg på ulike fag i FVO ved inntak til MFY. Tabellen bekrefter mønsteret vi så i forrige tabell – de fleste deltakerne er på modul 3 eller 4 når de tas inn i kombinasjonsforsøket, og det gjelder alle fag. Norskfaget utmerker seg med en spesielt stor andel deltakere på modul 4, mens engelsk har den laveste andelen deltakere på modul 4.

Den generelle praksisen ser med andre ord ut til å være at deltakerne må være på et rimelig høyt norsknivå i FVO for å tas inn i kombinasjonsforsøket, mens de kan være på et lavere nivå i de andre fagene, spesielt engelsk, og til dels samfunnsfag.

Tabell 3.2. Deltakerens sist påbegynte eller fullførte modul da de påbegynte sin første modul i MFY, alle fag (prosent, N = 47). Kilde: Deltakerrapporteringen

	Modul 2	Modul 3	Modul 4	N
Norsk	7 %	41 %	52 %	46
Matte	9 %	47 %	45 %	47
Naturfag	10 %	52 %	45 %	42
Engelsk	19 %	54 %	27 %	37
Samfunnsfag	12 %	49 %	40 %	43

Tabell 3.1 og 3.2 viser med andre ord et relativt tydelig mønster: det er først og fremst deltakere på høyere moduler som rekrutteres inn i forsøket, mens deltakere på de laveste modulene ikke tas inn i forsøket i det hele tatt (modul 1) eller bare i liten grad (modul 2). Spørreundersøkelsen blant prosjektledere i FVO viser imidlertid at det er få læresteder som opererer med en fastlagt nedre grense for inntak. Bare én av FVO-prosjektlederne har svart bekreftende på spørsmål om de har satt noen nedre grense for når deltakerne kan tas inn i kombinasjonsforsøket. Vi forstår det som at lærestedet tar inn deltakere fra modul 2 og oppover.

Lærestedenes vurderinger ved inntak

At så få deltakere fra de laveste modulene er tatt inn i forsøket så langt, tyder på at det stilles noen faglige eller språklige krav til de deltakerne som ender opp med å få et tilbud, fra lærestedene eller fra bedriftene. I det følgende ser vi nærmere på hvilke vurderinger FVO- og MFY-lærestedene gjør i inntaksprosessen. Vi skal senere se på bedriftenes vurderinger.

Et utdrag fra intervjuet ved et at FVO-lærestedene kan tjene som en inngang til tematikken. I intervjuet beskrev prosjektleder og rektor en inntaksprosess som følger stegene i HK-dirs veileder, og hvilke vurderinger de gjør seg som en del av denne prosessen:

Intervjuer: Hvordan har dere lagt opp inntaksfasen?

Rektor: Den er lang, en rutine vi har utarbeidet med MFY (...)

Prosjektleder: Søknaden skjer etter prøvepraksisperioden. Da ser de om det er noe de vil.

(...)

Intervjuer: Hvordan vurderer dere hvem som skal inn?

Prosjektleder: De vi tenker vil klare å gjennomføre det på de 10 plassene vi har.

Rektor: [De] må først og fremst ha et mål om et av de fem fagene som er mulig i forsøket. Vi har ikke basert oss på søknader, men på samtaler med folk vi tenker kan gjennomføre det.

Intervjuutdraget viser at FVO gjør en slags forhåndsvurdering av deltakere som kan være aktuelle for forsøket, basert på det vi tolker som en helhetlig vurdering av deltakernes forutsetninger («de vi tenker vil klare å gjennomføre det»). Deretter gjennomfører de en samtale med deltaker, blant annet for å avklare deltakernes egne mål – om de ønsker et av lærefagene som tilbys i MFY lokalt – og deltakerne henvises videre til karriereveiledning.

I spørreundersøkelsen ba vi prosjektledere både i FVO og MFY oppgi hvilke forhold de vektlegger når de vurderer hvilke deltakere som kan tilbys en plass i kombinasjonsforsøket. Prosjektlederne ble bedt om å oppgi i hvilken grad de vektla følgende forhold: høy motivasjon, grunnleggende norskspråklig nivå, faglig nivå, relevant yrkesbakgrunn, høy sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring og deltakerens ønske om en av de yrkesfaglige retningene som forsøket tilbyr. Dette er forhold som vi enten har identifisert i casestudiene (motivasjon, mål, gjennomføringsevne), eller som det er rimelig å anta spiller inn i vurderingene. Respondentene kunne også oppgi andre forhold. Vi ser først på FVOs vurderinger, som er det første steget i prosessen, deretter på MFY.

FVOs vurderinger

Tabell 3.3 viser hvordan ulike faktorer vektlegges fra FVOs side. Merk at vi her bare har svar fra halvparten av FVO-prosjektlederne. De seks prosjektlederne som har svart, oppgir at det viktigste er at deltakerne ønsker et av fagene som tilbys i MFY. Dette er noe alle de seks lærestedene vektlegger i stor eller svært stor grad. Videre finner vi at deltakernes motivasjon er en viktig faktor flere steder. Deltakernes norskspråklige nivå og faglige nivå tillegges noe vekt, men i mindre grad enn motivasjon. Betydningen av motivasjon for voksnes læring trekkes frem i flere studier (se bl.a. Aspøy og Tønder, 2012). Når lærestedene vektlegger dette, kan det være ut fra en forventning om at dette kan veie opp for eventuelle svakere faglige eller språklige forutsetninger.

Tabell 3.3. I hvilken grad vektlegger dere følgende faktorer i vurderingen av hvilke deltakere som skal tas inn i kombinasjonsforsøket? FVO (antall, N = 6).

	Høy motivasjon	Grunnleggende norskspråklig nivå	Et visst faglig nivå	Ønsker en yrkesfaglig retning i MFY	Relevant yrkesbakgrunn	Høy sannsynlighet for å gjennomføre vgo.
I svært liten/liten grad	0	1	2	0	4	1
I noen grad	2	3	3	0	2	3
I stor/svært stor grad	4	2	1	6	0	2

Tre FVO-prosjektledere trekker frem andre forhold enn de som var forhåndsdefinert i spørreskjemaet. Det gjelder deltakerens egnethet i yrket, personlige forhold som kan ha betydning (for eksempel familie- og omsorgsoppgaver) og deltakerens gjennomføringsevne. Respondenten som har trukket fram egnethet til yrket, utdyper at det for eksempel kan dreie seg som helsetilstand, personlighet og holdninger. Helsetilstand er blant annet noe som kan være relevant å vurdere ved inntak til kokkefaget, noe vi har sett eksempler på både fra årets casestudie og tidligere casestudier. Når det gjelder deltakerens gjennomføringsevne, utdyper respondenten at de ser på deltakernes økonomiske situasjon og mulighet for å gå på skole fulltid. At deltakerne forventes å gå et fulltidsløp, er imidlertid etter vårt skjønn ikke helt i tråd med intensjonen i modulforsøkene, der målet er at opplæringsløpene skal være fleksible nok til å kunne tilpasses deltakernes ulike livssituasjoner.

MFYs vurderinger

MFY-lærestedene vektlegger til dels de samme forholdene som FVO gjør, men med noen unntak. Deltakernes faglige mål er den viktigste faktoren også i MFYs vurderinger av hvilke deltakere som tas inn i forsøket. Samtlige prosjektledere oppgir at de legger stor eller svært stor vekt på at deltakerne ønsker en yrkesfaglig retning som tilbys i MFY. Videre finner vi at deltakernes motivasjon er en viktig faktor flere steder. Her er altså MFY og FVO helt på linje.

Imidlertid ser vi at norskspråklig og faglig nivå tillegges relativt begrenset vekt. Det ser også ut til at disse faktorene betyr mindre i MFYs vurderinger enn i FVOs. Det kan muligens henge sammen med at FVO allerede har gjort en vurdering av aktuelle kandidater basert på bl.a. språknivå, og at dette forholdet da får mindre betydning når deltakerne tas inn i MFY. Vi merker oss også at relevant yrkeserfaring betyr lite i rekrutteringsfasen.

Tabell 3.4. I hvilken grad vektlegger dere følgende faktorer i vurderingen av hvilke deltakere som skal tas inn i kombinasjonsforsøket? MFY (antall, N = 7)

	Høy motivasjon	Grunnleggende norskspråklig nivå	Et visst faglig nivå	Ønsker en yrkesfaglig retning i MFY	Relevant yrkesbakgrunn	Høy sannsynlighet for å gjennomføre vgo
I svært liten/liten grad	2	3	3	0	5	2
I noen grad	2	3	4	0	2	5
I stor/svært stor grad	3	1	0	7	0	0

Ved et av lærestedene vi intervjuet, beskriver prosjektleder for MFY inntaksprosessen slik:

Vi har ikke plukka deltakere ut fra motivasjon, vi har hatt dem på prøve [i bedrift] og tatt den støytten det er å få beskjed [fra bedriften] om at de ikke passer til det. Vi har sett på rettigheter og gitt karriereveiledning.

(...)

Vi har tatt inn dem som for eksempel i en tidlig fase i FVO har sagt at de har lyst å ta logistikk. «Jobbe på lager», sier de gjerne. Men vi ser at de er et stykke unna modul 1 [i MFY]. Så vi har få som kan seile raskt gjennom. Vi har ikke gjort et eneste inntak på bakgrunn av noe annet enn det.

Her viser informanten til at de stiller få krav til deltakerne, så lenge de har rett til opplæring og gjennom karriereveiledning gir uttrykk for at de ønsker opplæring i et av fagene de tilbyr i MFY. Utsagnet tyder på at utsilingen skjer først når deltakeren kommer ut i førpraksis, og at det er der barrieren er. I det følgende ser vi nærmere på førpraksis og bedriftenes vurderinger.

Førpraksis og tilbud om læreplass

I inntaksprosedyren som er utviklet til kombinasjonsforsøket, foreslås det at deltakere som vurderes som aktuelle for forsøket, får tilbud om førpraksis i bedrift før hen starter opplæring i forsøket. Førpraksis ble praktisert ved begge de to casestedene med kombinasjonsforsøk, og begge steder bidrar førpraksisperioden til avklaringer både for deltaker og bedrift.

For deltakerne handler førpraksisen blant annet om å få et bedre grunnlag for å ta et endelig yrkesvalg. En av prosjektlederne i MFY beskriver førpraksisen som en slags praktisk karriereveiledning for deltakeren, og mener den er viktig for å gi gode avklaringer. Både prosjektleder og lærere i det samme forsøket (fra MFY), gir eksempler på at førpraksis har fungert som en realitetsorientering for deltakere, og ført til endring i yrkesvalg. Følgende utsagn fra lærer i helsearbeiderfaget og prosjektleder i MFY, kan illustrere:

***Lærer:** Det er lett [for deltakerne] å si helsefag for da får de jobb, men da er det viktig å teste dem ut om de er egna osv. i en førpraksis. Etter det har vi tatt en ny karriereveiledning og finner at noe annet passer bedre.*

***Prosjektleder:** De vet ofte ikke hva det vil si å jobbe i Norge, og i helsevesenet. Det å få prøvd seg er viktig. Før hadde vi én dag i uka over lengre tid, men det så vi fungerer dårlig. Så nå har vi to uker og et praksishefte, med konkrete oppgaver som deltakere skal jobbe med de to ukene – en mild og vennlig tilnærming til det å jobbe i helsevesenet. Kanskje jobber de litt på kjøkkenet først.*

Utsagnet fra læreren sier noe om hva som er viktig for en del deltakere når de velger yrkesretning: de ønsker et yrke som leder til jobb, og ser helsearbeiderfaget som et trygt yrkesvalg. Samtidig peker prosjektleder på at deltakerne ikke nødvendigvis har tilstrekkelig kunnskap om hva yrket innebærer og krever av dem («De vet ofte ikke hva det vil si å jobbe i Norge, og i helsevesenet»). Denne utfordringen ble også trukket fram i en NIBR-rapport fra 2019. Forfatterne pekte på at det kan være vanskelig for deltakere med minoritetsbakgrunn å orientere seg i fag- og yrkesopplæringen, bl.a. fordi yrkene kan være ukjente (Leirvik og Staver, 2019). Eksempelet fra casestudien viser betydningen av god informasjon og karriereveiledning av deltakerne. Det å knytte praksis inn i karriereveiledningsprosessen, blir kanskje særlig viktig for denne målgruppen, som har lite erfaring med norsk arbeidsliv og hva ulike yrker innebærer. Eksempelet viser også hvordan førpraksis kan fungere som en myk overgang til opplæringen i MFY, med gradvis opptrapping der de får tid til å bli kjent med arbeidsplassen og dens ulike oppgaver («kanskje jobber de litt på kjøkkenet først»).

For bedriften kan førpraksis gi et bedre erfaringsgrunnlag for å vurdere om de ønsker å tilby opplæring i bedrift. Det innebærer mulighet til å bli kjent med deltakernes behov og egnethet for yrket. En av MFY-prosjektlederne forteller at:

Bedriftene liker førpraksis, at de får sjekka ut veileder og blir kjent med deltaker. Hvis bedriften sier «dette går fint», de kan være lærested, og deltakere sier det er et fag de ønsker, så tar vi dem inn.

Sitatet tyder på at det i siste instans er bedriftens vurderinger som avgjør om deltakeren får en plass i forsøket. Siden vi ikke har gjennomført en breddeundersøkelse blant bedriftene i år, vet vi ikke hvilke vurderinger de enkelte bedriftene gjør ved inntak av deltakerne. I stedet ba vi MFY-prosjektlederne i spørreundersøkelsen om å oppgi i hvilken grad de opplevde at bedriftene stiller krav for å ta inn deltakere fra kombinasjonsforsøket. Vi valgte å avgrense spørsmålet til å gjelde norskspråklig nivå, faglig nivå og motivasjon, da det var dette som fremstod som viktig i intervjumaterialet.

Tabell 3.5 viser at prosjektlederne i MFY opplever at bedriftene legger mest vekt på deltakernes motivasjon, og mer enn MFY-lærestedene selv gjør (jf. tabell 3.4 om MFYs vurderinger). Videre opplever flertallet av MFY-prosjektlederne at norskspråklig nivå tillegges stor eller svært stor vekt blant bedriftene. Noen læresteder erfarer imidlertid at det i begrenset grad settes krav til språkferdigheter ved inntak. Det er vanskelig å vite om variasjonen i svarene avspeiler deltakersammensetningen ved det enkelte lærested, eller om bedriftene er mer åpne for å ta inn deltakere med svake norskferdigheter noen steder. Dersom deltakerne som kommer ut i førpraksis har bedre norskferdigheter, enten fordi deltakerne i forsøket generelt har et høyere språknivå eller fordi FVO eller MFY allerede har gjort en seleksjon basert på deltakernes norsknivå, er det naturlig at språk i mindre grad blir en problemstilling for bedriften. Det samme kan også sies om deltakernes faglige nivå, som MFY-prosjektlederne i mindre grad opplever at bedriftene stiller krav til.

Tabell 3.5. I hvilken grad opplever dere at bedriftene stiller følgende krav for å ta inn deltakere fra kombinasjonsforsøket? MFY (antall, N = 7)

	Høy motivasjon	Grunnleggende norskspråklig nivå	Et visst faglig nivå
I liten/svært liten grad	0	1	3
I noen grad	2	2	3
I stor/svært stor grad	5	4	1

Resultatene fra undersøkelsen indikerer at læresteder og bedrifter vektlegger til dels ulike forhold når deltakere vurderes til forsøket. Mens deltakernes ønskede sluttkompetanse er førende for FVO og MFY, erfarer MFY-prosjektledere at norskferdigheter veier tungt for bedriftene. Dette utgjør noen ganger en barriere for rekruttering til kombinasjonsforsøket. Spørreundersøkelsen blant prosjektledere på begge nivåer viser at det å skaffe læreplasser oppleves som en av de mest sentrale utfordringene i kombinasjonsforsøket, spesielt blant FVO-prosjektlederne.⁸⁹ Det er rimelig å se dette i sammenheng med bedriftenes vektlegging av deltakernes språknivå. Ved et av casestedene har de

⁸ Spørsmålet var stilt åpent og som følger: «Hva opplever dere som de mest sentrale utfordringene i kombinasjonsforsøket?»

⁹ Merk at bare halvparten av FVO-prosjektlederne har besvart spørsmålet.

erfart at både svake norskerferdigheter og lavt kunnskapsnivå hos deltakerne gjør at bedrifter vegrer seg for å tilby læreplass. Prosjektleder for MFY sier:

Bedriftene generelt melder tilbake at det er vanskeligere å få lært dem noe i en del av fagene fordi kunnskapsnivået er lavere enn for MFY-deltakere

MFY-lærestedet her har valgt å gi deltakerne opplæring i modul 1 i MFY før de kommer ut i bedrift, for å sikre en viss språklig og samfunnsmessig forståelse, men har erfart at det er få som får modulen godkjent. Prosjektlederen opplever at bedrifter ber om at deltakerne får mer norskopplæring før de får opplæring i bedriften, selv om det er inngått lærekontrakt:

Særlig på kombi får vi melding om at det er vanskelig å lære dem noe i bedrift, for de er så svake i norsk. Men det gjelder jo ikke alle.

Prosjektleder i FVO ved samme casested gir uttrykk for at hen forstår at det er utfordrende for bedriftene å ta inn deltakere med svake norskerferdigheter. Samtidig mener hen at alle parter, også bedriftene, må ta inn over seg hvilken deltakergruppe man har med å gjøre. Hen forteller om en deltaker som var aktuell for kokkefaget, men som endte med å ikke få kontrakt:

.. fordi hen ikke visste hva kanel er. Men det er jo der elevene våre er!

Vi tolker prosjektlederens utsagn både som et uttrykk for at hen savner en felles forståelse av deltakernes forutsetninger og behov, og som et ønske om at dette gjenspeiles i realistiske forventninger til deltakerne. Samtidig illustrerer erfaringen ved casestedet at de ulike aktørene i forsøket har med seg ulike perspektiver og forventninger inn i forsøket. Der FVO først og fremst har deltakernes interesser i mente, må bedriftene ta hensyn til ressursbruk og oppfølgingsbehov, og er opptatt av at deltakerne har et grunnleggende norskspråklig nivå.

Enkelte prosjektledere i FVO gir uttrykk for lignende erfaringer i spørreundersøkelsen. En skriver at:

Deltakere kommer ikke videre fra M1 [MFY] fordi de vurderes til å ha manglende norskerferdigheter. Dette er også krevende for bedriftene da de ikke har så stor innsikt i tilpasset opplæring.

Vedkommende berører et viktig punkt, nemlig at mange kombinasjonsdeltakere har et oppfølgingsbehov som bedriftene ikke alltid har tilstrekkelig evne eller kapasitet til å møte. Det gjelder både faglig veiledning og språklig tilrettelegging. Dette fikk vi eksempler på ved et av casestedene, der betydningen av god veiledning ble et tema i intervjuet med lærerne i MFY. Programfaglærer fortalte at hen opplever stor variasjon mellom veiledere. Mens noen er veldig dedikerte, og går sammen med deltakeren hele tida, blir andre deltakere overlatt til seg selv i avdelingen. Læreren sier:

Det varierer hvor engasjert veileder er. (...) det å ha en veileder som er dedikert, som ser «hvem er denne deltakeren her i forhold til andre som er i praksis, som tar fagbrev på jobb og så videre» (...)

Og videre:

Det er spesielt med kombinasjonsforsøket, der er det så viktig at de er inne og korrigerer på språket, uvaner og så videre, der er ikke veileder alltid tøff nok. Det står jo i heftet at alle er norsklærere, men tror det er vanskelig for dem å gjøre den biten.

Vedkommende understreker her hvor viktig veileders rolle er for deltakernes språklige og faglige utvikling, men peker samtidig på utfordringene som veileder står i, bl.a. når det gjelder å støtte deltakernes språklæring. En av FVO-prosjektlederne skriver i spørreundersøkelsen at de har valgt å styrke kvaliteten på veiledningen ved å ha egne veiledere ute i bedrift.

Tettere oppfølging fra FVO- eller MFY-lærestedet kan med andre ord være nødvendig for å understøtte bedriftene, og sikre at deltakerne får god nok oppfølging. Kanskje kan det også gjøre bedriftene mer villige til å ta inn deltakere med svakere norsksferdigheter.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett nærmere på inntak og planlegging av deltakernes opplæringsløp. Vi har sett at deltakerne i kombinasjonsforsøket fordeler seg på 10 ulike lærefag, med en tydelig hovedvekt på helsearbeiderfaget. Gjennomgangen har også vist at bare en mindre andel av deltakerne blir realkompetansevurdert, og at løpene i liten grad blir avkortet gjennom godkjenning av moduler og kompetansemål. Det store flertallet av deltakerne i kombinasjonsforsøket skal gjennomføre fulle opplæringsløp i MFY-faget. Deltakerdata viser også at FVO-opplæringen hovedsakelig foregår i skole og MFY-opplæring i bedrift, men med noen unntak. De to casestedene har gitt eksempler på hvordan opplæringen kombineres; med et fast antall dager i FVO og et fast antall dager i MFY. I starten gis det gjerne mye opplæring i FVO, og mindre i MFY, mens denne balansen endres etter hvert som deltakerne kommer lenger ut i FVO-løpet.

Når det gjelder tidspunkt for overgang fra FVO til kombinasjonsforsøket, er det generelle mønsteret at deltakerne tas inn først når de er på modul 3 eller 4. Spesielt ser det ut til at deltakere med høy modulplassering i norsk prioriteres, mens deltakere kan være på et lavere nivå i de andre fagene. Disse funnene kan tyde på at det gjøres en siling av deltakerne basert på deres kunnskaps- og norsknivå. Dette bekreftes til dels i spørreundersøkelsen som halvparten av FVO-prosjektlederne har svart på. Selv om motivasjon og deltakernes ønskede sluttkompetanse vektlegges mest når de vurderer hvilke deltakere som er aktuelle for kombinasjonsforsøket, legges det også noe vekt på deltakernes norskspråklige og faglige nivå. MFY-lærestedene vektlegger disse forholdene i noe mindre grad, men opplever derimot at spesielt deltakernes norsksferdigheter er viktig for bedriftene, og at det påvirker mulighetene deres til å få læreplass i en bedrift. Rekruttering av læreplasser oppleves som en av de største utfordringene i forsøket, noe som enkelte steder sees i sammenheng med deltakernes norskspråklige nivå og betydelige oppfølgingsbehov.

Kapittel 4 – Samordning av opplæringen

I kombinasjonsforsøket er intensjonen at deltakerne får et integrert og helhetlig opplæringsløp som planlegges med utgangspunkt i ønsket sluttkompetanse i et av yrkesfagene som tilbys i MFY. Evalueringen viser at det er gjort ulike grep for å koordinere de to delene av opplæringsløpet. I dette kapitlet ser vi nærmere på hvordan forsøkene arbeider lokalt for å få til dette.

Samordning av opplæring

Spørreundersøkelsen viser at lærestedene i hhv. FVO og MFY samarbeider tett om planlegging av deltakernes opplæringsløp og til dels også om gjennomføring av selve opplæringen (se tabell 5.1 i neste kapittel). Både i intervjuer og spørreundersøkelsene har vi bedt prosjektledere i FVO og MFY beskrive hvordan de tilpasser opplæringen til hhv. MFY/FVO for å gi deltakerne et helhetlig opplæringsløp. I det følgende presenterer vi noen av grepene som beskrives, blant annet når det gjelder planlegging av opplæringsløpene, opplæring i bedrift og undervisning i fellesfag. Merk at vi i spørreundersøkelsen bare har svar fra halvparten av FVO-prosjektlederne, mens alle MFY-prosjektlederne har besvart undersøkelsen.

Felles opplæringsplaner

Et eksempel på hvordan lærestedene samordner deltakernes opplæringsløp, finner vi ved et av casestedene. Her har partene i fellesskap utviklet en opplæringsplan for hver deltaker som viser hvordan de to delene av løpet henger sammen. Planen gir oversikt over hvilke moduler i FVO og MFY deltakeren skal ta i ulike semestre, og hvilke kompetansemål fra FVO som er relevante for det aktuelle lærefaget. Kompetansemål fra FVO som deltakeren får opplæring i på skolen, inngår ikke i den felles opplæringsplanen. MFY-prosjektleder sier:

[Vi må] hele tida tenke «hva kan de gjøre i bedrift». Knytte det de gjør på FVO inn i praksisen. At helsefaglærer vet når deltakeren skal jobbe med f.eks. celler og vev i naturfag. (...) da vet deltaker og bedrift hva som er knytta til praksis, og naturfaglærer vet hva deltakeren gjør i bedrift. (...) Ved å ikke plukke ut alle kompetansemål, så blir det lettere for deltakere å knytte de elementene

sammen, og lettere for bedriften å være veileder; «Ok, nå har du lært om varslingssystemer på skolen og de begrepene skal du nå kunne».

Eksempelet viser hvordan de to løpene tilpasses til hverandre, på en måte som trolig vil kunne bidra til et mer effektivt løp. Planen gjør dessuten løpet tydelig og transparent for alle parter:

- ◆ Deltaker og bedrift får oversikt over hvilke deler av FVO som er relevant for praksis
- ◆ Bedriften får oversikt over hva deltakeren jobber med i FVO/skole
- ◆ FVO-lærer får oversikt over hva deltakeren jobber med i MFY/bedrift
- ◆ Programfaglærer vet når deltakeren skal jobbe med lærefagrelevante tema i FVO.

I intervjuene trekker prosjektlederen både for MFY og FVO frem deltakernes rolle i planlegging av eget opplæringsløp:

Prosjektleder FVO: Vi sitter sammen og tegner opp [ulike alternativer], flytter, og det kan skje ting underveis.

Prosjektleder MFY: Vi må se på «hva er en opplæringsplan for den deltakeren som passer dens livssituasjon?» (...) [Vi] lager kanskje tre utkast til hvordan opplæringsplanen skal være for den deltakeren, og så får den velge det som passer best for den.

Utsagnene er uttrykk for at forsøket vektlegger deltakermedvirkning i opplæringsløpet og indikerer at de gjør individuelle tilpasninger underveis i løpet («det kan skje ting underveis»). Mulighet til å påvirke egen læringsprosess, bl.a. gjennom planlegging av opplæringen, er en viktig faktor i voksnes læring (se bl.a. Knowles, referert i Munthe, Malmo og Ruud, 2020, s. 26, og Hallan, referert i Spetalen, 2007, s. 2). Prosjektleder i FVO ved det aktuelle casestedet opplever dessuten at planen er motiverende for deltakerne, fordi den tydeliggjør løpet og viser deltakerne at de kan spare tid på et kombinert løp.

Andre forsøk har lignende praksiser. I spørreundersøkelsen fremhever tre MFY-prosjektledere og to FVO-prosjektledere arbeidet med felles opplæringsplaner når vi ber dem beskrive hvordan de koordinerer og integrerer de to delene av opplæringsløpet. Én FVO-prosjektleder skriver:

I planene til deltakerne i forsøket har lærerne i FVO og MFY satt opp tema samtidig, slik at det jobbes parallelt om det.

En annen prosjektleder i FVO beskriver at de gir integrerte praktiske oppgaver som skal løses på lærestedet, med utgangspunkt i den felles opplæringsplanen.

Yrkesretting av kompetansemål i FVO

Ved fire av forsøkene trekker FVO-prosjektledere fram større grad av yrkesretting av FVO-opplæringen som et grep de har tatt for å gi deltakerne et helhetlig opplæringsløp. Et konkret eksempel på yrkesretting så vi over, der kompetansemål fra FVO som er relevante for det aktuelle lærefaget, integreres i opplæringsplanen. Et annet eksempel er klasselesekurs med yrkesfaglige tekster i FVO.

Det er uklart om alle lærestedene som oppgir at de i større grad yrkesretter FVO opplæringen, gjør det spesifikt for kombinasjonsdeltakerne, eller om det gjøres for alle FVO-deltakere ved de aktuelle lærestedene. Svarene som enkelte av FVO-prosjektledere gir, indikerer at det bare gjelder

kombinasjonsdeltakere. Én skriver at opplæringen yrkesrettes mer enn i vanlig FVO, og en annen oppgir at det er satt av egne timer til deltakerne i kombinasjonsforsøket.

I spørreundersøkelsen peker en av prosjektlederne i FVO på at det er krevende for lærerne å legge til rette for yrkesrettet undervisning når deltakere er i praksis til ulike tidspunkt og i ulike yrkesretninger, samtidig som deltakere utenfor kombinasjonsforsøket skal ivaretas. Den samme problemstillingen reises ved et av casestedene. Prosjektleder i MFY der forteller at hen har diskutert muligheten for mer yrkesretting av FVO med FVO-lærestedet, men fått tilbakemelding om at det er for krevende siden «ikke alle deltakerne skal ha det samme faget i MFY».

Samarbeid om fellesfag

I føringene for forsøket slås det fast at FVO-nivået har ansvar for opplæring og vurdering etter FVO læreplanene, og MFY-nivået har ansvar for opplæring og vurdering etter MFY læreplanene. I spørreundersøkelsen blant forsøkslederne kommer det imidlertid frem at FVO-lærere flere steder er involvert i undervisning og underveisvurdering i fellesfagene i MFY, som et grep for å koordinere de to løpene. Tre MFY-prosjektledere og én FVO-prosjektleder beskriver en slik praksis.

Lærere i FVO følger opp deltakere i bedrift

Tre FVO-prosjektledere oppgir at FVO-lærere er ute i bedrift enten for å følge opp deltakerne, gi undervisning i FVO-kompetansemål eller for å kunne trekke inn relevant informasjon i FVO-opplæringen på skolen. En av dem oppgir at FVO-lærer nylig har fått økt ressurs til å besøke alle deltakerne i bedrift.

Ved forsøksstedet der det gis undervisning i FVO-kompetansemål i bedriften, skriver prosjektleder i MFY at deltakerne i utgangspunktet skulle ha MFY-opplæring i bedriften, men at deltakerne (som er på modul 1 og 2 i FVO) ikke klarte å nyttiggjøre seg opplæring på videregående nivå i bedrift. Derfor ble mer av opplæringen i bedrift for disse deltakerne i større grad knyttet opp mot FVO. Eksempelet kan sees som en måte å tilpasse opplæringen på.

Ved et av casestedene ønsker prosjektleder for MFY å få til en løsning der lærere i FVO følger opp deltakere i bedrift for å få innsikt i MFY-kompetansemål som deltakerne strever med, slik at de kan jobbe med disse i FVO.

Samordning krever fleksibilitet

Samordning av de to løpene krever, som vi har sett over, stor grad av fleksibilitet fra lærestedenes side. Deltakere kan ha ulike timeplaner, ulikt antall dager i bedrift og ulikt innhold i opplæringen. En av FVO-prosjektlederne mener det vil være nødvendig med egne klasser for kombinasjonsdeltakere for at modellen skal fungere godt på sikt. Det vil så fall kreve organisatorisk fleksibilitet fra lærestedet side, og for noen læresteder vil det trolig forutsette en større deltakergruppe i ordningen. På den annen side vil det å tilpasse undervisningen til deltakere med ulike opplæringsløp innenfor én og samme klasse, kreve pedagogisk og didaktisk fleksibilitet fra lærernes side.

Slik sett reiser arbeidet med å samordne opplæringen i kombinasjonsforsøket noen av de samme grunnleggende utfordringene som vi tidligere har belyst i en diskusjon om økt fleksibilitet i FVO (Dahle, Lurfaldet, Monsen, Ervik og Ryssevik, 2018). Her pekte vi på at både økonomiske og fysiske

rammebetingelser legger begrensninger på lærestedenes handlefrihet og mulighet for organisatorisk fleksibilitet. I spørreundersøkelsen trekker en FVO-prosjektleder frem lærernes arbeidstidsavtale som en barriere for fleksibilitet, og etterlyser en vurdering av hvordan en framtidig voksenopplæring med krav om økt fleksibilitet vil påvirke lærernes arbeidsforhold.

Oppsummering

Selv om deltakerne i kombinasjonsforsøket deltar i to ulike opplæringsløp med hver sine læreplaner, er det viktig at opplæringsløpet likevel fremstår integrert og helhetlig. Som vi har sett, har forsøkene lokalt tatt flere ulike grep for å koordinere de to delene av opplæringsløpet. Blant annet har vi sett at flere læresteder utarbeider felles opplæringsplaner, der FVO og MFY sees i sammenheng. Ved et av casestedene har vi sett hvordan dette bidrar til å gjøre opplæringsløpet tydelig og transparent for alle parter, deltaker, bedrift, programfaglærer og FVO-lærer. Planen viser når deltakeren arbeider med ulike deler av FVO- og MFY-løpet og hvilke deler av løpet som har gjensidig relevans. Større grad av yrkesretting i FVO er et annet grep som trekkes frem i noen forsøk. Enkelte FVO-prosjektledere opplever imidlertid at det krever mye av FVO-lærere å legge til rette for dette, når deltakere er i praksis til ulike tidspunkt og i ulike yrkesretninger, samtidig som deltakere utenfor kombinasjonsforsøket skal ivaretas. Videre har spørreundersøkelsen vist flere eksempler på at FVO- og MFY-lærere samarbeider om fellesfagene. Et siste grep som går igjen blant flere prosjektledere i spørreundersøkelsen, er at FVO-lærere er ute i bedriften, enten for å følge opp deltakere, gi opplæring i FVO-kompetansemål eller for å kunne trekke inn relevant informasjon i FVO-opplæringen på skolen. Samordning av de to løpene reiser imidlertid utfordringer bl.a. knyttet til organisatorisk fleksibilitet, ettersom deltakere kan ha ulike timeplaner, ulikt antall dager i bedrift og ulikt innhold i opplæringen.

Kapittel 5 – Samarbeid i forsøket

I forrige kapittel så vi eksempler på hvordan opplæringen i FVO og MFY samordnes for å gi deltakerne et helhetlig kombinasjonsløp. Et godt samordnet løp krever tett samhandling mellom de ulike partene som har ansvar for deltakernes opplæring. På spørsmål om hva som skal til for at opplæringsløp for voksne som kombinerer grunnskoleopplæring med fag- og yrkesopplæring skal fungere godt, går ord som samarbeid og samhandling igjen i spørreundersøkelsen blant prosjektlederne både i FVO og MFY. I dette kapitlet ser vi nærmere på erfaringen med samarbeidet mellom FVO og MFY så langt.

Hva samarbeider FVO og MFY om?

Som vist i forrige kapittel, samarbeider MFY og FVO flere steder relativt tett om å samordne deltakernes opplæring. For å få et bilde av omfanget og styrken på samarbeidet, ba vi prosjektledere i MFY oppgi i hvilken grad de samarbeider med FVO i ulike deler av opplæringsløpet: fra kartlegging og realkompetansevurdering, planlegging og gjennomføring av opplæringsløp, til underveis- og sluttvurdering, rekruttering og oppfølging av bedrifter. Tabellen under viser at omtrent halvparten av lærestedene samarbeider i stor eller svært stor grad om flere av disse prosessene. Minst samarbeid er det om sluttvurdering og kontakten ut mot bedriftene, både når det gjelder rekruttering og oppfølging av bedrifter.

Tabell 5.1: I hvilken grad samarbeider dere med FVO om følgende områder? MFY (antall, N = 7)

	Kartlegging/ RKV	Planlegge opplærings- løp	Opplæring i bedrift	Opplæring i skole	Underveis- vurdering	Sluttkompetanse -vurdering	Rekruttere bedrift	Følge opp arbeidsgiver
I svært liten/lite n grad	1	0	0	0	0	2	2	2
I noen grad	2	0	4	3	3	3	3	5
I stor/ svært stor grad	4	7	3	4	4	1	2	0

I spørreundersøkelsen beskriver enkelte MFY-prosjektledere et tett faglig samarbeid på lærernivå. Én skriver at de har etablert egne lærerteam rundt den enkelte deltaker, med lærere både fra FVO og

MFY. Andre trekker frem at det er etablert faste møtearenaer og felles plandager for FVO-lærere, programfaglærere og fellesfaglærere, og én skriver at det der «f.eks. arbeides med felles tverrfaglig tema».

Enkelte steder er det faglige samarbeidet på lærernivå imidlertid mer i startgropen. Ved begge casestedene fikk vi inntrykk av at dette var situasjonen. Et av stedene hadde nylig tatt et viktig grep for å styrke lærersamarbeidet, ved å etablere kontorplass for programfaglærer på FVO-lærestedet én dag i uka. Det muliggjør tettere samarbeid med FVO-lærere, men også tettere kontakt med deltakerne, slik programfaglærer beskriver:

Så jeg kan være med dem litt i timen, være tettere på, ser «hvordan kan de bruke dette i bedrift». Sørge for at veileder også er informert om hva de jobber med i skolen når de kommer i bedrift.

Eksempelet viser at det å være samlokalisert kan skape bedre informasjonsflyt blant alle partene som har et opplæringsansvar overfor deltakeren – FVO, MFY og bedrift. I spørreundersøkelsen trekker to prosjektleder, fra hhv. FVO og MFY, frem samlokalisering som et nødvendig grep for en vellykket ordning fremover.

Hvordan fungerer samarbeidet?

Prosjektledere på begge nivåer ble bedt om å vurdere hvor godt samarbeidet med prosjektledelsen på hhv. FVO- og MFY-nivået har fungert så langt. Som tabell 5.2 viser, er erfaringene overveiende positive. De aller fleste opplever at samarbeidet fungerer godt eller svært godt. Bare noen få respondenter er avmålte eller negative i sine vurderinger. En av dem begrunner svaret sitt med uklare roller og rolleforståelse, og skriver:

Ting har tatt veldig lang tid å avklare, saker ble ikke fulgt opp, ikke lik forståelse av bruk av yrkesfaglærere i forsøket.

Merk imidlertid at vi bare har svar fra halvparten av FVO-prosjektlederne.

Tabell 5.2. Hvordan fungerer samarbeidet med prosjektledelsen i hhv. FVO-delen/MFY-delen av kombinasjonsforsøket? (antall, N = 7 MFY, N = 6 FVO)

	Samarbeidet med FVO	Samarbeidet med MFY
Svært dårlig	0	0
Dårlig	0	1
Verken godt eller dårlig	1	1
Godt	2	0
Svært godt	4	4

Selv om samarbeidet alt i alt ser ut til å fungere godt på prosjektledernivå, er det likevel ikke tvil om at forsøket reiser noen viktige samarbeidsutfordringer. Forsøket skal forene ikke bare to ulike forvaltningsnivåer, men også to ulike organisasjonskulturer. I enda større grad enn FVO og MFY-

forsøkene kan man også si at kombinasjonsforsøket utfordrer etablerte praksiser. En prosjektleder for MFY omtaler det som «en gigaøvelse i samarbeid».

Uttalelsen gir gjenklang ved begge casestedene der vi har gjennomført intervjuer. Både FVO- og MFY-lærestedene her opplever at de har lagt ned mye ressurser på å gå opp løypa og etablere samarbeidsrutiner og arbeidsflyt. Prosjektleder for FVO fra et av casestedene sier følgende:

[Vi] har jobba med det lenge. Har to rådgivere, har jobba tett med [MFY], hatt mange møter om rutiner for inntak, sett på hvilke deltakere vi har som kan være aktuelle. Har prøvd ut ulike former for etablering av opplæringskontrakter.

Likevel opplever prosjektleder at progresjonen i forsøket lokalt ikke står i forhold til ressursene de har lagt ned. Vi forstår at dette delvis skyldes en generell utfordring med å forene to ulike forvaltningsnivåer, som flere forsøk opplever, og delvis spesifikke utfordringer ved det konkrete forsøksstedet. Vi fikk blant annet inntrykk av at det har vært uklarheter og noe uenighet om arbeidsdeling og ansvarsforhold, og at dette har gjort at forsøksstedet ikke har fått rekruttert tilstrekkelig med bedrifter. Prosjektleder for FVO sier videre i intervjuet:

Hvem gjør hva overfor bedriftene. [Det] har vært den største utfordringen. Drøftingen rundt det, hvem skal gå ut til bedriftene og etablere et samarbeid med bedriften. (...) Hvordan arbeide ut mot bedriftene for å sikre at de tør å gå inn på dette her? Ja, der ser vi litt ulikt på det, vi og MFY. Vi tenker at det krever at vi gir noe tilbake og er tett på bedriften. Man må få en felles forståelse av «hva er dette? Hva kan de (bedriftene) forvente?» Å være tydeligere på det, kan være nyttig.

Sitatet understreker ikke bare behovet for en tydelig arbeidsdeling mellom de to forvaltningsnivåene, men også en felles tilnærming overfor bedriftene i forsøket (jf. sitatets siste del). Prosjektlederen stiller spørsmål ved om dialogen med potensielle praksisbedrifter har vært tydelig og god nok, og om det i tilstrekkelig grad er lagt vekt på å trygge bedriftene på at de vil få den nødvendige støtten og oppfølgingen fra lærestedene. Prosjektlederen ved det aktuelle casestedet opplevde også at noen bedrifter har urealistiske forventninger til deltakerne i forsøket, slik vi beskrev i kapittel 3.

Erfaringen viser dessuten nødvendigheten av å sikre en god forståelse av forsøket blant bedriftene. Dette fremheves av informanter også ved det andre casestedet. Her opplever både prosjektleder og programfaglærer i MFY at det kan være vanskelig for noen bedrifter å skille kombinasjonsforsøket fra andre opplærings- og kvalifiseringsordninger som de tar inn kandidater i. Programfaglærer understreker hvor viktig det derfor er at veileder er ordentlig informert om forsøket. Behovet for god informasjon ut til bedrifter har vært avgjørende for at forsøket valgte å legge ansvaret for å rekruttere bedrifter til MFY-lærestedet, som allerede hadde god kontakt med bedriftene gjennom MFY-forsøket. Prosjektleder for MFY forteller at:

[Vi] kunne informere om kombi og hva det er, at de får like god oppfølging [fra lærestedet] der som i MFY.

I sum viser erfaringen fra de to casestedene betydningen både av god informasjon og dialog med bedriftene i rekrutteringsfasen og tydelige avklaringer mellom FVO og MFY rundt roller, ansvar og oppgaver, der man spiller på hverandres styrker.

Intervjuer ved et av casestedene gir en bedre forståelse for kompleksiteten i samarbeidet og hvorfor det tar tid:

Rektor FVO: [Kombinasjonsforsøket] krever mye mer tid og ressurser enn FVO. Møtevirksomhet, involvering og så videre.

Prosjektleder FVO: Det er mange parter inne, rundt hver enkelt deltaker.

Lærer MFY: I kombi har vi brukt lang tid på å få til samarbeid mellom oss og FVO. Men det er jo to ulike bedrifter som skal møtes, de er veldig skolske, og vi er ikke skolske i det hele tatt. De [deltakerne] har fem dager på skolebenken, og så kommer vi og tar dem en dag ut i bedrift.

«Mange parter» viser til at forsøket ikke bare krever samarbeid mellom kommunal og fylkeskommunal voksenopplæring, men også med bedrift og andre instanser som NAV eller kommunens introduksjonsenhet. Dette gjør de organisatoriske utfordringene mer komplekse.

Sitatet fra MFY-læreren illustrerer også hvilke barrierer forsøket må bygge ned for å få til et samordnet opplæringsløp. Læreren tegner et motsetningsforhold mellom den skolebaserte opplæringsmodellen i FVO og den praksisrettede/erfaringsbaserte opplæringen i MFY som kombinasjonsforsøket skal forene («det er to ulike bedrifter som møtes»). Informanten peker på dette som noe av årsaken til at det tar tid å få på plass et godt samarbeid og etablere felles rutiner.

MFY-lærerens opplevelse støttes og utdypes av prosjektledere fra MFY i begge casene. Blant annet trekker begge frem det de opplever som en usikkerhet i FVO omkring den bedriftsbaserte opplæringen. De opplever at FVO-lærestedene er bekymret for at deltakerne skal miste skoletimer som en følge av at de er i bedrift. En av prosjektlederne sier følgende:

Det er mange ved [FVO] som er skeptiske til at bedriften er en like god opplæringsarena som klasserommet, og at læreren bare skal ut og veilede i bedriften. (...) vi har vanskelig for å få dem [FVO-lærestedet] til å se at når vi betaler tilskudd til bedriften, så gir de god nok opplæring. Det er den barrieren man må bryte. Det er ikke lett å få til på et knips.

Vi registrerer ikke en slik bekymring i intervjuene med FVO-representantene, men et utsagn fra spørreundersøkelsen kan gi oss en bedre forståelse for FVO-lærestedenes ståsted. En av FVO-prosjektlederne peker på at mange deltakere ikke kommer videre fordi de vurderes til å ha for svake norskferdigheter, og skriver:

Dette er også krevende for bedriftene, da de ikke har så stor innsikt i tilpasset opplæring, og MFY gir ikke opplæring ute i bedrift, men kun veiledning.

Vedkommende skriver videre at de opplever at MFY ikke gir nødvendig individuell tilpasning og støtte til deltakere som trenger det, slik FVO gjør. FVO-prosjektlederens utsagn indikerer at den bekymringen som representantene for MFY har registrert hos FVO, ikke nødvendigvis handler om bedriften som opplæringsarena som sådan, men om hvorvidt bedriften eller MFY-lærestedet legger tilstrekkelig vekt på å ivareta deltakergruppens betydelige oppfølgings- og tilretteleggingsbehov.

Samarbeidet med NAV

NAV er en viktig samarbeidspartner i kombinasjonsforsøket, for å sikre livsopphold til deltakerne. I det store og hele vurderes dette samarbeidet som godt, med noen unntak. Tabellen under viser prosjektlederne i MFY og FVO sine vurderinger av samarbeidet med NAV. Flertallet av MFY-prosjektlederne vurderer samarbeidet som godt, og ingen vurderer det som dårlig. Blant den halvparten av FVO-prosjektlederne som har svart på undersøkelsen, er vurderingene noe mer negative. Tre prosjektledere vurderer samarbeidet som godt, mens to vurderer det som dårlig.

Tabell 5.3. Hvordan fungerer samarbeidet med NAV om å sikre livsopphold for deltakerne i kombinasjonsforsøket? (antall, N = 7 MFY, N = 6 FVO)

	MFY	FVO
Svært dårlig	0	0
Dårlig	0	2
Verken godt eller dårlig	2	1
Godt	5	3
Svært godt	0	0

De negative vurderingene forklares i spørreundersøkelsen med at NAV lokalt oppleves å være fraværende og mangle klare retningslinjer om forsøket. Én av FVO-prosjektlederne skriver:

[Det] har tatt veldig lang tid før NAV lokalt har fått svar fra NAV på fylket i forhold til å kunne sette i gang tiltaket. Vi opplever systemet til NAV svært rigid, og lite løsningsorientering å spore.

Også blant MFY-prosjektlederne pekes det på forbedringspotensial i samarbeidet med NAV, selv om ingen av dem har karakterisert samarbeidet som dårlig. En MFY-prosjektleder peker blant annet på behov for mer kunnskap og forståelse om forsøket lokalt hos NAV, og skriver:

Det er etablert et nettverk med de lokale NAV-kontorene som har deltakere i modulforsøket, men kunnskapen, forståelsen og engasjementet for modulforsøket er på ganske lavt nivå.

Bedre forankring av forsøket hos NAV, og gode ordninger og rutiner for livsopphold til denne gruppen trekkes også frem av noen prosjektledere i spørreundersøkelsen som avgjørende for at et kombinert opplæringsløp for voksne skal fungere godt. Fra FVOs side pekes det blant annet på behovet for en felles ytelse som automatisk sikrer livsopphold for alle deltakere i prosjektet så lenge de er i opplæringsløpet. En prosjektleder i FVO skriver:

Det blir for ustabil og varierende når alle ytelser skal vurderes individuelt.

En prosjektleder i MFY peker på behovet for et lovverk og et regelverk som åpner for at ytelsene fra NAV i større grad kan kombineres med ytelsene innenfor lærlingeordningen, til både lærling og bedrift. En annen etterlyser at videregående opplæring kan benyttes som enkelttiltak uten at det må være særlige behov definert av NAV, samt at det kan innvilges i så lang tid som den enkelte deltaker trenger, ettersom FVO og MFY ikke har en fastlagt tidsramme for opplæringsløpet. Problematikk rundt

livsopphold via NAV har vi også belyst i tidligere rapporter, og utfordringene ser i noen grad ut til fortsatt å gjøre seg gjeldende (Lerfaldet et al., 2018; Skutlaberg og Dahle, 2019).

Forutsetninger for videre samarbeid om forsøket

Spørreundersøkelsen viser at de fleste prosjektlederne på begge nivåer er positive til kombinasjonsforsøket. Alle de seks prosjektledere i FVO som har besvart undersøkelsen, er enige eller helt enige i at det bør satses videre på opplæringsløp for voksne som kombinerer grunnskole og fag- og yrkesopplæring. Blant MFY-lederne, der vi har svar fra alle, mener fem av syv det samme. Videre er samtlige prosjektledere både i FVO og MFY enige om at forsøket bidrar til en mer *fleksibel* opplæring for målgruppen. Nesten alle mener også at kombinasjonsforsøket bidrar til et kortere og mer individuelt tilpasset opplæringsløp.

En velfungerende ordning forutsetter imidlertid et godt samarbeid mellom de involverte partene. Vi har allerede pekt på noen grunnleggende utfordringer som forsøket reiser når det gjelder å få to ulike systemer og kulturer til å «snakke sammen», og har understreket behovet for en tydelig arbeids- og ansvarsdeling. I spørreundersøkelsen peker noen prosjektledere både i FVO og MFY på at det på sikt bør tas større organisatoriske grep for å løse noen av samordnings- eller samarbeidsutfordringene som forsøket har reist. Blant annet foreslår to MFY-prosjektledere og én FVO-prosjektleder at ordningen i fremtiden legges til ett forvaltningsnivå. Som tidligere nevnt, er det også to prosjektledere som foreslår at partene samlokaliseres. En prosjektleder i FVO foreslår at FVO bør ha hovedansvaret for å følge opp deltakere i forsøket.

Videre har vi pekt på behovet for å sikre deltakerne tilstrekkelig livsopphold gjennom hele løpet, og at det bør ses nærmere på regelverket rundt dette, blant annet når det gjelder kompatibiliteten mellom NAVs ytelse og andre ordninger, mer spesifikt lærlingordningen. Gode ordninger for livsopphold og et godt samarbeid, er de forholdene som i spørreundersøkelsen hyppigst nevnes som nødvendige forutsetninger for at ordningen skal fungere godt på sikt.

I kapittel seks skal vi se at noen prosjektledere erfarer at en del deltakere har utfordringer med å kombinere de to ulike opplæringsløpene, blant annet fordi det faglige spranget er for stort. I spørreundersøkelsen foreslår en prosjektleder i MFY at inntak til kombinasjonsforsøket begrenses til deltakere på modul 4 i FVO. Andre foreslår mer radikale grep for å redusere det faglige gapet mellom de to nivåene. En prosjektleder i FVO foreslår at man fra sentralt hold utvikler ett sammenhengende og helhetlig modulbasert løp, der modulene i MFY bygger videre på modulene i FVO. En MFY-prosjektleder etterspør sentralt utviklede læreplaner for kombinerte løp, som integrerer FVO og MFY-mål.

Videre etterspørres grep knyttet til deltakernes norskerferdigheter. En prosjektleder i MFY mener det bør stilles krav om at deltakerne har et visst norsknivå. To FVO-prosjektledere trekker frem behovet for å sikre tilstrekkelig språklig tilrettelegging og oppfølging av deltakerne, også på MFY. Ressurser til språkmentorer som kan følge opp deltakerne i praksis, nevnes som et konkret eksempel.

Oppsummering

Kombinasjonsforsøket innebærer tett samarbeid på en rekke ulike områder. Spørreundersøkelsen blant MFY-prosjektledere viser at lærestedene samarbeider spesielt tett om planlegging av deltakernes opplæringsløp, og delvis om opplæring i skole og bedrift, men i mindre grad rundt

prosesser som sluttvurdering og rekruttering og oppfølging av bedrifter. Det samarbeides også på lærernivå, men enkelte steder er dette samarbeidet fortsatt noe uforløst. Grep som samlokalisering, som fremheves av et par prosjektledere, kan muligens bidra til å styrke dette.

Blant prosjektlederne, både i FVO og MFY, vurderes samarbeidet i hovedsak som godt, men vi har sett blant annet fra de to casestedene at forsøket oppleves som organisatorisk komplekst og svært ressurskrevende. Casestudien avdekker noen utfordringer knyttet til rolle- og arbeidsdeling mellom de to ansvarlige forvaltningsnivåene. Den understreker også viktigheten av tydelige forventningsavklaringer og etablering av en gjensidig forståelse partene imellom, både av forsøket som sådan, og for målgruppen som forsøket er rettet mot. Det samme gjelder tydelig og god informasjon ut til bedriftene. Å legge ansvaret for ordningen på ett forvaltningsnivå, slik enkelte prosjektledere foreslår, kunne muligens motvirke noen av samordningsutfordringene som forsøket reiser. Videre har vi sett at erfaringen fra samarbeidet med NAV er noe delt, og det etterspørres avklaringer rundt ordninger for livsopphold for deltakere i forsøket. Tross utfordringene som vi har pekt på, viser imidlertid spørreundersøkelsen at det er bred enighet blant prosjektledere på begge nivåer om at en ordning som kombinerer opplæring på grunnskole- og videregående nivå bør videreføres.

Kapittel 6 – Hvordan fungerer forsøket for deltakerne?

I dette kapittelet ser vi nærmere på hvordan kombinasjonsforsøket fungerer for deltakerne. Vi har bare gjennomført intervjuer med to deltakere i kombinasjonsforsøket, og det er vanskelig å trekke noen slutninger om hvor godt ordningen fungerer for deltakerne basert utelukkende på dette. Vi har derfor også valgt å basere oss på erfaringer og vurderinger gjort av prosjektledere i FVO og MFY for å belyse denne problemstillingen.

Perspektiver fra deltakere

Fra intervjuene med de to deltakerne er det særlig to forhold ved forsøket som vi ønsker å trekke fram. Det ene handler om muligheten for læring som oppstår i samspillet mellom skolebasert og praksisbasert undervisning i bedrift. En av deltakerne sier følgende:

Intervjuer: Hvordan synes du det er å både gå på skole og være i bedrift?

Deltaker 1: For meg er det greit, for på skolen kan jeg spørre om det jeg ikke forstår. Så kan jeg bruke dette i praksis når jeg er på jobben.

Skolen blir her en arena der deltakeren kan avklare spørsmål hen har til oppgavene som skal gjennomføres i praksisbedriften. Denne vekselvirkningen mellom de to læringsarenaene har vi også trukket fram som positivt i evalueringen av MFY-forsøket. MFY-deltakerne vi intervjuet, gav uttrykk for at de satte pris på å komme på skolen med jevne mellomrom for å kunne spørre om ting de lurte på, og så komme tilbake i bedrift og bruke det i praksis. Det å ha et trygt forum der de kan stille «dumme» spørsmål, opplevdes som en trygghet (Dahle, Jones, Monsen og Nordhagen, 2022).

Det andre forholdet vi vil trekke fram fra deltakerintervjuene, er muligheten for språkutvikling som forsøket gir, når skole og praksisbasert opplæring kombineres. Denne muligheten er ikke nødvendigvis unik for kombinasjonsforsøket, men noe vi også har pekt på i evalueringen i MFY. Begge deltakerne vi intervjuet, var opptatt av egen språkutvikling, og vi fikk inntrykk av at de motivertes av å oppleve at norskerferdighetene ble bedre. En av deltakerne sa følgende:

Når jeg er i praksis, prøver jeg å snakke med både beboerne og kollegaer - prøver å praktisere norsk så mye som mulig. Jeg tror at de lærer meg mange uttrykk i praksis, f.eks. rullestol og andre ord som jeg trenger i arbeidslivet. (...)

Jeg er i praksis én dag i uken, men jeg har spurt om mer jobb i sommerferien, gjerne to dager i uken. Jeg lærer mer når jeg er sammen med de gamle på turer til bibliotek, byen.

Utsagnet sier både noe om hvor viktig deltakeren opplever at praksiserfaringen er for egen språkutvikling («de lærer meg mange uttrykk i praksis») og hvor viktig språket er for karriereutviklingen («ord som jeg trenger i arbeidslivet»). Samtidig antyder deltakeren at hen selv må ta et stort initiativ for å få praktisert norsk («jeg prøver» og «så mye som mulig»), og at språklæringen først og fremst skjer i samspill med beboerne («lærer mer når jeg er sammen med de gamle»). Det betyr ikke nødvendigvis at deltakeren ikke får tilstrekkelig språklig veiledning eller oppfølging fra bedriften, men det sier noe om hvilken betydning det har for språklæringen å bli inkludert i det sosiale samspillet på arbeidsplassen.

Forskning og tidligere utredninger har vist at noen arbeidsplasser kan være uegnede for språkopplæring, fordi deltakere jobber mye alene eller i støyende omgivelser (Roberts, 2010, referert i Lerfaldet, Sætrang, Høgestøl, Monsen og Randen, 2020, s. 42), får lite oppfølging eller ikke blir inkludert i det sosiale livet på arbeidsplassen selv om de er fysisk til stede (Newton & Kusmierczyk, 2011; Piller & Lising, 2014; Strømmer, 2016; Sørensen & Holmen, 2004, referert i Lerfaldet et al., 2020, s. 42). Det tilsier at forutsetningene for språklæring kan variere betydelig mellom ulike praksissituasjoner. Helse- og omsorgsykker er relasjonelle yrker som innebærer stor grad av sosial interaksjon med andre. Til sammenligning vil et fag som betong eller produksjonsteknikk trolig preges av mer alenearbeid og støy.

Perspektiver fra lærestedene

Som vi så i forrige kapittel, ser prosjektlederne på begge nivåer i hovedsak kombinasjonsforsøket som et positivt tiltak for å korte ned opplæringsløpene. Samtidig opplever noen prosjektledere at ordningen kan være krevende for deltakerne som skal navigere mellom to ulike opplæringsystemer. Dette finner vi flere eksempler på i evalueringen. I spørreundersøkelsen gir enkelte prosjektledere både i FVO og MFY uttrykk for at deltakere i kombinasjonsløp kan oppleve at de er i en skvis mellom de to løpene, og at det blir mye å håndtere. På spørsmålet om hva som er forsøkets mest sentrale utfordringer, skriver en prosjektleder i MFY følgende:

Stor teoretisk arbeidsbelastning. Noen deltakere ønsker mer tid til FVO-fag. Noen deltakere ønsker mer tid i praksis. Uttrykker at de ikke får nok tid til å jobbe godt nok med teori i MFY. Forvirring rundt ferier (selv om det er informert muntlig og skriftlig flere ganger): «elev-ferie» fra kombi og «arbeidstaker-ferie» fra MFY.

Som utdraget over viser, medfører kombinasjonsforsøket at deltakerne må forene ulike krav og behov. Mens noen ønsker mer tid til FVO-fag, ønsker andre mer tid i praksis. Noen deltakere er lite motiverte for FVO-fagene, skriver respondenten videre, og det medfører at de får mer fravær når de er slitne. Forvirringen rundt «elev-ferier» og «arbeidstaker-ferie» som sitatet peker på, viser dessuten utfordringene som kan oppstå når deltakerne må manøvrere to ulike systemer.

En annen prosjektleder peker i spørreundersøkelsen på at det faglige spranget mellom FVO og MFY blir for stort for deltakerne, og at dette er noe man må se på dersom ordningen gjøres permanent. En prosjektleder i MFY mener et kombinasjonsløp er særlig utfordrende for deltakere som er tidlig i FVO-

løpet, fordi deltakerne enda ikke er «klare for å tenke på vgs-nivå på et lavere nivå enn [modul] 4. Mange strever, og det blir mye når de også skal være i praksis.» Utsagnet kan tolkes som at respondenten mener deltakerne først på modul 4 i FVO har de faglige og kognitive forutsetningene som skal til for å tilegne seg stoff på videregående opplæringsnivå. Det kan også handle om hvor deltakerne mentalt sett er i karriereløpet – at det er for tidlig for mange å rette oppmerksomheten mot videregående opplæring når de fremdeles har mye igjen av FVO-løpet.

Et annet poeng, som trekkes fram i casestudien, er at det kan være vanskelig for deltakerne å forstå at de er i opplæring når de er på en arbeidsplass. MFY-prosjektlederne ved begge casesteder fortalte at dette er noe de bruker tid på å klargjøre for deltakerne ved inntak. En av dem sier:

[Må sikre] at de (deltakerne) forstår at det er opplæringsløp, at de vet hva de søker på. Når de er i bedrift, tror de at de er i praksis, språkpraksis eller jobb. Vi må klargjøre og få dem til å forstå at det faktisk er en opplæring.

Det samme poenget trekkes fram av en prosjektleder i FVO, som sier:

Siden MFY-lærere ikke er ute på bedrift og underviser, kan det være vanskelig for deltakerne å forstå at de er i gang med et videregående utdanningsløp.

Denne utfordringen må sees i lys av at deltakerne er minoritetsspråklige med lite erfaring fra det norske opplæringssystemet. En NIBR-rapport fra 2019 peker på at det kan være vanskelig for deltakere med minoritetsbakgrunn å orientere seg i fag- og yrkesopplæringen, både fordi yrkene kan være ukjente og de kan ha begrenset forståelse for hva som kreves i et videregående opplæringsløp (Leirvik og Staver, 2019).

En masteroppgave om erfaringen til minoritetsspråklige deltakere i MFY bygger delvis opp under erfaringene som enkelte prosjektledere gir uttrykk for i sitatene over. Masteroppgaven peker på at flere av deltakerne uttrykker forvirring og usikkerhet – rundt opplæringsystemet generelt, og opplæringen i MFY og egen faglige framgang mer spesifikt. Sammenblanding av begreper som praksisplass og lærlingplass, og vanskeligheter med å skille mellom norsk kurs og norsk som fag på videregående skole, er konkrete eksempler fra intervjuene som forfatteren tolker som uttrykk for dette (Skulstad, 2021). Selv om Skulstads oppgave gjelder deltakere i MFY-forsøket og ikke kombinasjonsforsøket, kan eksemplene gi en pekepinn på hvordan det kan oppleves for deltakerne å orientere seg i et helt nytt opplæringsløp som i tillegg kombinerer to ulike opplæringsystemer. Særlig gjelder det minoritetsspråklige med begrenset kunnskap og erfaring med det norske opplæringsystemet.

Erfaringene som er beskrevet over, kan tyde på at kombinasjonsforsøket for noen deltakere kan oppleves som kompleks, og at det bør sees på muligheter for å gjøre ordningen mer «brukervennlig». Funnene understreker viktigheten av at deltakerne får god veiledning og informasjon om hva forsøket innebærer, og hvordan det skiller seg fra andre kvalifiseringsordninger deltakerne har erfaringer med, som språk- og arbeidspraksis. Deltakerne må forstå hva de er med på, og trygges i opplærings situasjonen. I spørreundersøkelsen skriver en prosjektleder for MFY at:

En viktig utfordring er deltakernes forventning og ønske om tradisjonell skoleundervisning, som vi kanskje ikke hadde tenkt mye på på forhånd.

Sitatet viser igjen hvor viktig det er med en forventningsavklaring når deltakerne starter i kombinasjonsforsøket, siden deltakernes erfaringer med opplæring hovedsakelig er skolebasert.

Erfaringen deles av en prosjektleder for FVO, som mener det er en utfordring for deltakerne i kombinasjonsforsøket at det er mindre tradisjonell skoleundervisning.

Det kan tenkes at overgangen til opplæring i bedrift oppleves mer utfordrende for deltakere som kommer inn i kombinasjonsforsøket fra FVO, enn for kombinasjonsdeltakere som rekrutteres utenfra, og ikke allerede har etablert seg i et klasse-/skolemiljø. Forskning viser imidlertid at voksne som er i grunnskoleopplæring har større behov for et godt læringsmiljø, og gjerne er mindre selvstyrte enn andre voksne i opplæring (Aspøy og Tønder, 2012). Det tilsier at klassebasert undervisning i skole kan oppleves som tryggere for kombinasjonsdeltakerne, uavhengig av hvor de rekrutteres fra.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett nærmere på hvordan et kombinert opplæringsløp fungerer for deltakerne. Enkelte prosjektledere erfarer at det kan være krevende for deltakerne å manøvrere to ulike opplæringssystemer, blant annet fordi det kan skape forvirring, særlig for deltakere som ikke har erfaring med arbeidsplassbasert opplæring. Det kan også slite på deltakerne å skulle forene krav og forventninger fra flere ulike parter, erfarer noen prosjektledere. God informasjon og veiledning i starten av forsøket vil derfor være viktig. Enkelte prosjektledere mener også at det faglige spranget er stort for en del deltakere. Imidlertid gir intervjuer med to deltakere inntrykk av at vekslingen mellom skole og praksis kan være positivt for læring og den språklige utviklingen. Spesielt praksiserfaringen kan bety mye for språklæringen, men som vi har påpekt, kan dette variere mellom ulike typer arbeidsplasser. I sum kan erfaringer fra flere prosjektledere både i MFY og FVO tyde på at kombinasjonsforsøket for noen deltakere oppleves som kompleks, og at det bør sees på muligheter for å gjøre ordningen mer «brukervennlig».

Kapittel 7 – Oppsummerende perspektiver

Kombinasjonsforsøket gir deltakere som har mål om fag- eller svennebrev, men som har behov for opplæring i grunnskolefag, mulighet til å delta i et kombinert opplæringsløp. Målet er å korte ned og effektivisere det samlede opplæringsløpet mot deltakernes ønskede sluttkompetanse. I denne rapporten har vi sett nærmere på hvordan ordningen så langt har fungert lokalt og hvilke deltakere som får tilbud om kombinerte opplæringsløp.

Behovet for økt samordning og fleksibilitet i overgangen mellom de to opplæringsnivåene, er noe vi har registrert i løpet av den tiden vi har fulgt forsøkene med modulstrukturert opplæring. Blant annet har det fra FVO sin side blitt pekt på som en utfordring at deltakere som har en raskere progresjon og tar eksamen i høstsemesteret, må vente et halvt år før de kan starte i videregående opplæring. Dermed får de et avbrudd i opplæringsløpet. Dette oppleves som en begrensning for deltakernes progresjon, og det hindrer reell avkorting av deltakernes samlede opplæringsløp. Undersøkelsene vi har gjennomført blant prosjektledere både i FVO og MFY i forbindelse med denne rapporten, understreker behovet for en ny opplæringsordning som ser hele grunnopplæringen i sammenheng, slik kombinasjonsforsøket gjør. Kombinasjonsforsøket sees i hovedsak som et positivt grep blant de prosjektlederne som har svart på denne undersøkelsen, og det er bred enighet om at en slik ordning bør videreføres. Merk imidlertid at vi fra FVOs side bare har svar fra halvparten av stedene som har kombinasjonsforsøk.

Vi har i rapporten presentert en beskrivelse av deltakergruppen i kombinasjonsforsøket, og deres opplæringsløp. Til sammen har vi data om 77 deltakere i forsøket. Disse fordeler seg på 10 ulike lærefag, hvorav helsearbeiderfaget er det klart største. Vi har sett at det er en overvekt av kvinner i forsøket, og at omtrent samtlige har bakgrunn fra andre land, i hovedsak fra Syria og Eritrea. Videre har vi sett at deltakergruppen har begrenset erfaring fra norsk skole og arbeidsliv, og at en betydelig del av dem har begrensede norskerferdigheter.

Enkelte prosjektledere gir uttrykk for at deltakere, som gjerne har begrenset systemforståelse fra før, strever med å navigere mellom de to opplæringsystemene, og at det faglige spranget er stort for mange. Noen prosjektleder erfarer også at det kan slite på deltakerne å skulle forene krav og forventninger fra flere ulike parter. Vi har i rapporten derfor understreket betydningen av god

informasjon og veiledning før deltakerne tas inn i forsøket, og av tett veiledning og oppfølging av deltakerne underveis.

Fra de to casestedene har vi sett at deltakernes oppfølgingsbehov og norskspråklige nivå kan påvirke bedriftenes vilje til å ta inn deltakere i forsøket. Også spørreundersøkelsen blant MFY- og FVO-prosjektlederne tyder på dette. Rekruttering av læreplasser oppleves som en av de største utfordringene i forsøket, og flere prosjektledere erfarer at bedrifter stiller krav til deltakernes norsknivå for å tilby læreplass. Hensynet til bedriften og muligheten for å finne læreplass, kan også være noe av grunnen til at det i hovedsak er deltakere på modul 3 eller 4 i FVO som tas inn i forsøket. Spørreundersøkelsen blant MFY- og FVO-prosjektledere viser at motivasjon og deltakernes ønskede sluttkompetanse vektlegges mest når deltakere vurderes som aktuelle for kombinasjonsforsøket, men det sees noen steder også hen til deltakernes norskspråklige og faglige nivå.

I kombinasjonsforsøket er intensjonen at deltakerne får et integrert og helhetlig opplæringsløp som planlegges med utgangspunkt i ønsket sluttkompetanse i et av yrkesfagene som tilbys i MFY. Som vi har sett, har forsøkene lokalt tatt flere ulike grep for å koordinere de to delene av opplæringsløpet. Felles opplæringsplaner, større grad av yrkesretting i FVO, samarbeid om fellesfagundervisning og at FVO-lærere følger opp deltakere i bedriften, er grep som beskrives av flere prosjektledere i spørreundersøkelsen. Samtidig kan samordning av de to løpene reise utfordringer knyttet til organisatorisk fleksibilitet, når FVO skal tilpasse opplæring til deltakere med ulik timeplan og ulikt yrkesfaglig innhold i opplæringen, slik blant annet en prosjektleder peker på i spørreundersøkelsen.

For å få til et godt samordnet løp kreves tett samhandling mellom de ulike partene som har ansvar for deltakernes opplæring. Spørreundersøkelsen blant MFY-prosjektledere viser at MFY- og FVO-lærestedene samarbeider spesielt tett om planlegging av deltakernes opplæringsløp, og delvis om opplæring i skole og bedrift. Det samarbeides i mindre grad rundt prosesser som sluttvurdering og rekruttering og oppfølging av bedrifter. Det samarbeides også på lærernivå, men enkelte steder er dette samarbeidet fortsatt i startgropen. Grep som samlokalisering, som foreslås av et par prosjektledere, kan muligens bidra til å styrke dette.

Blant prosjektlederne, både i FVO og MFY, vurderes samarbeidet i hovedsak som godt. Imidlertid har vi sett fra de to casestedene at forsøket oppleves som organisatorisk komplekst, og svært ressurskrevende. Casestudien avdekker noen utfordringer knyttet til rolle- og arbeidsdelingen mellom de to ansvarlige forvaltningsnivåene. Den understreker også viktigheten av tydelige forventningsavklaringer og etablering av en gjensidig forståelse partene imellom, både av forsøket som sådan og av deltakergruppen og dens forutsetninger. Det samme gjelder tydelig og god informasjon ut til bedriftene. Videre har vi sett at prosjektlederne, spesielt på FVO-nivå, har noe varierende vurderinger av samarbeidet med NAV, og det etterspørres forbedringer knyttet til ordninger for livsopphold for deltakere i forsøket.

Samlet har vi i rapporten vist til flere funn som tyder på at kombinasjonsforsøket er en opplæringsmodell som krever mye av både deltakere, læresteder og bedrifter. Kanskje bør det vurderes grep som kan gjøre ordningen enklere å drifte og håndtere på sikt. Å samle ordningen på ett forvaltningsnivå og å utvikle et helhetlig kombinert løp med egne læreplaner, er mulige grep vi har pekt på i denne rapporten.

Litteraturliste

- Aspøy, T. M. og Tønder, A. H. (2012). *Utredning om forskning på voksnes læring. En litteraturgjennomgang*. (Fafo-notat 2012:17). Hentet fra: https://www.fafo.no/media/com_netsukii/10163.pdf
- Dahle, M., Lerfaldet, H., Monsen, M., Ervik, A. O. og Ryssevik, J. (2018). *Forberedende voksenopplæring. Evaluering av første forsøksår*. ideas2evidence-rapport 6/2018. Hentet fra: <https://www.ideas2evidence.com/publications/evaluering-av-modulstrukturert-opplaering-forstedelrapport>
- Dahle, M., Jones, H., Monsen, M. og Nordhagen, I. (2022). *Modulstrukturert fag- og yrkesopplæring. Evaluering etter fire år med forsøk*. ideas2evidence-rapport 3: 2022.
- Jones, H., Ryssevik, J. og Dahle, M. (2020). *Deltakere, opplæringsløp, resultater. Erfaringer fra tre år med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring*. Ideas2evidence-rapport 15:2020. Hentet fra: <https://www.ideas2evidence.com/publications/deltakere-opplaeringslop-resultater-erfaringer-fra-tre-ar-med-modulstrukturert-fag-og>
- Leirvik, M. S og Staver, A. B (2019). *Fag- og yrkesopplæring for voksne minoritetsspråklige. Hvordan inkludere flere flyktninger fra introduksjonsprogrammet?* (NIBR-rapport 2019:2). Hentet fra: <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/1300>
- Lerfaldet, H., Sætrang, S. G., Høgestøl, A., Monsen, M. og Randen, G. T. (2020). *Kvalitet i norskopplæring for voksne innvandrere*. (ideas2evidence-rapport 6.2020). Hentet fra <https://www.ideas2evidence.com/nb/publications/kvalitet-i-norskopplaering-voksne-innvandrere>
- Munthe, E., Malmo, K.-A. S. og Ruud, E. (2020). *Fagskoleutvikling i et digitalt landskap - kvalitet og fleksibilitet. En systematisk kunnskapsoversikt*. Hentet fra: <https://www.uis.no/nb/fagskoleutvikling-i-et-digitalt-landskap>
- OECD (2019). *Getting Skills Right. Engaging low-skilled adults in learning*. Hentet fra: <https://www.oecd.org/employment/emp/engaging-low-skilled-adults-2019.pdf>
- Skulstad, I. (2021). *Masteroppgave i VL 3900, Voksnes Læring*. (Upublisert masteroppgave). NTNU, Trondheim.
- Skutlaberg, L. S. og Dahle, M. (2019). *Forsøk med modulstrukturert fag- og yrkesopplæring*. ideas2evidence notat 1:2019. Hentet fra: <https://www.ideas2evidence.com/publications/forsok-med-modulstrukturert-fag-og-yrkesopplaering-voksne>
- Spetalen, H. (2007). *Voksenpedagogikk og opplæring i arbeidslivet*. Working paper nr. 1/2007. Hentet fra: [ODA Open Digital Archive: Voksenpedagogikk og opplæring i arbeidslivet \(oslomet.no\)](https://www.oda.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/1300)

Appendiks 1 – Spørreskjema til lokale forsøksledere¹⁰

Velkommen til denne spørreundersøkelsen om MFY-forsøket [i forsøkssted]

Undersøkelsen er en del av evalueringen av MFY-forsøket og kombinasjonsforsøket som ideas2evidence, SNF og Høgskolen i Innlandet gjennomfører for Kunnskapsdepartementet.

Du vil få spørsmål om hvordan dere gjennomfører forsøket hos dere og hvordan du vurderer noen av de rammene som er satt for forsøket. Undersøkelsen vil ta ca. 15 minutter.

Kombinasjonsforsøket

q200

I hvilken grad vektlegger dere følgende faktorer i vurderingen av hvilke deltakere som skal tas inn i kombinasjonsforsøket?

	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad
Deltakeren har høy motivasjon for å delta	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakeren har et grunnleggende norskspråklig nivå	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakeren har et visst faglig nivå	☐	☐	☐	☐	☐
Deltaker ønsker en yrkesfaglig retning vi tilbyr i MFY	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakeren har relevant yrkesbakgrunn	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakeren har høy sannsynlighet for å gjennomføre videregående opplæring	☐	☐	☐	☐	☐

q201

Hvis dere vektlegger andre faktorer i vurderingen av hvilke deltakere som skal tas inn i kombinasjonsforsøket, vennligst beskriv det kort her.

q209

I hvilken grad opplever dere at bedriftene stiller følgende krav for å ta inn deltakere fra kombinasjonsforsøket?

¹⁰ Spørreundersøkelsen var delt i to deler; én del med spørsmål om det ordinære MFY-forsøket og én del med spørsmål om kombinasjonsforsøket. Vi har bare inkludert den delen av skjemaet som handler om kombinasjonsforsøket i dette vedlegget. Den delen av spørreskjemaet som handler om det ordinære MFY-forsøket, er inkludert i rapporten om MFY-forsøket.

Vi er klar over at dette vil kunne variere fra bedrift til bedrift. Velg det som oppsummerer hovedinntrykket ditt.

	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad
Deltakeren har høy motivasjon for å delta	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakeren har et grunnleggende norskspråklig nivå	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakeren har et visst faglig nivå	☐	☐	☐	☐	☐

q202

I hvilken grad samarbeider dere med FVO om følgende områder?

	I svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad
Kartlegging og/eller realkompetansevurdering	☐	☐	☐	☐	☐
Planlegging av den enkeltes opplæringsløp	☐	☐	☐	☐	☐
Opplæring i bedrift	☐	☐	☐	☐	☐
Opplæring i skole	☐	☐	☐	☐	☐
Vurdering av deltakernes kompetanse underveis	☐	☐	☐	☐	☐
Vurdering av deltakeres sluttkompetanse	☐	☐	☐	☐	☐
Rekruttering av bedrifter	☐	☐	☐	☐	☐
Oppfølging av arbeidsgivere	☐	☐	☐	☐	☐

q203

Kan du beskrive kort hvordan dere tilpasser opplæringen i MFY til opplæringen i FVO for å gi deltakerne et helhetlig opplæringsløp?

q204

Hvordan fungerer samarbeidet med prosjektledelsen i FVO-delen av kombinasjonsforsøket?

- Svært dårlig
- Dårlig
- Verken godt eller dårlig
- Godt
- Svært godt

q204a

Hva ved samarbeidet med ledelsen i FVO er det som ikke har fungert så godt?

Vennligst beskriv kort

q205

Hva opplever dere som de mest sentrale utfordringene i kombinasjonsforsøket?

Vennligst beskriv kort

q206

Hvordan fungerer samarbeidet med NAV om å sikre livsopphold for deltakerne i kombinasjonsforsøket?

- Svært dårlig (1)
- Dårlig
- Verken godt eller dårlig
- Godt
- Svært godt

q206a

Kan du beskrive kort hva som har fungert dårlig i samarbeidet med NAV om livsopphold for deltakerne?

q207

Hvor enig eller uenig er du i påstandene under om kombinasjonsforsøket?

	Helt uenig	Uenig	Verken enig eller uenig	Enig	Helt enig
Kombinasjonsforsøket bidrar til en mer fleksibel opplæring for målgruppen	☐	☐	☐	☐	☐
Kombinasjonsforsøket bidrar til et kortere opplæringsløp for målgruppen	☐	☐	☐	☐	☐
Kombinasjonsforsøket bidrar til et mer individuelt tilpasset opplæringstilbud	☐	☐	☐	☐	☐
Kombinasjonsforsøket bidrar til økt forståelse for ansvarsområder på tvers av forvaltningsnivåer (kommune og fylkeskommune)	☐	☐	☐	☐	☐
Kombinasjonsforsøket bidrar til tettere faglig samarbeid mellom kommunale og fylkeskommunale lærere	☐	☐	☐	☐	☐
Det bør satses videre på opplæringsløp for voksne som kombinerer grunnskole og fag- og yrkesopplæring	☐	☐	☐	☐	☐

q208

Hva mener du skal til for at opplæringsløp for voksne som kombinerer grunnskoleopplæring med fag- og yrkesopplæring skal fungere godt?

Vennligst beskriv kort

q31

Dersom du ønsker å utdype noen av svarene du har gitt i undersøkelsen, eller legge til andre perspektiver, kan du gjøre det her:

Takk for at du svarte på undersøkelsen!